

Agata Chrobot

ORCID 0000-0001-5532-4692

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Jacek Pielas

ORCID: 0000-0002-7165-8905

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Majątek ziemski Jana Zebrzydowskiego, miecznika koronnego (1620–1641), jedyne syna i sukcesora Mikołaja, wojewody krakowskiego

The Landed Estate of Jan Zebrzydowski,
the Crown Swordsman (1620–1641)
and the Only Son and Successor of Mikołaj,
the Voivode of Cracow

Abstrakt

Artykuł prezentuje ustalenia na temat majątku ziemskiego syna i spadkobiercy wojewody krakowskiego Mikołaja Zebrzydowskiego – Jana, miecznika krakowskiego (1620–1621). Artykuł powstał na podstawie niewykorzystanych dotąd źródeł z krakowskich ksiąg grodzkich pierwszej połowy XVII wieku. Ustalono, że część dóbr ziemskich, w tym dobra rodowe, odziedziczył po ojcu, część natomiast kupił. Przed śmiercią zgromadził

dobra prywatne, na które składał się zamek w Pieskowej Skale, miasto i części w dwóch innych miastach, 28 wsi, części w 9 wsiach, 22 folwarki oraz 4 nieruchomości w miastach. Dobra te położone były na terenie Małopolski, w której w pierwszej połowie XVII wieku był jednym z najbogatszych właścicieli ziemskich. Dochody z tego majątku powiększały o dobra królewskie.

Słowa kluczowe: Jan Zebrzydowski, miecznik koronny, dobra ziemskie, genealogia, Małopolska

Abstract

The article presents the findings on the landed property of the son and heir of the Cracow Voivode Mikołaj Zebrzydowski – Jan, the crown swordman (1620–1621). The article is based on previously unused sources from the Castle Court Records of Cracow in the first half of the 17th century. It was established that he inherited some of the landed properties, including the ancestral land, from his father, and he also purchased some properties himself. Before his death, he amassed private properties, which included the castle in Pieskowa Skała, the town, properties in two other towns, 28 villages, some shares in 9 villages, 22 farming estates and 4 real estates in towns. These properties were located in Lesser Poland, where in the first half of the 17th century he was one of the richest landowners. The income from this property was increased by the acquisition of the crown lands.

Keywords: Jan Zebrzydowski, crown swordman, lands, genealogy, Lesser Poland

Niniejsze opracowanie stawia sobie za cel określenie rozmiarów i składu majątku ziemskiego, czyli prywatnych dóbr nieruchomości Jana Zebrzydowskiego, miecznika koronnego (1620–1641), w okresie od śmierci jego ojca Mikołaja, wojewody krakowskiego, którego był jedynym spadkobiercą, do zejścia z tego świata w roku 1641. Należy przy tym podkreślić, że na temat majątku miecznika literatura poświęcona Zebrzydowskiemu zawierała dotąd jedynie drobne wzmianki (zob. przypisy).

Podstawowym zasobem źródłowym wykorzystanym w artykule dla ustalenia procesu przejęcia przez Jana Zebrzydowskiego dóbr ziemskich po ojcu, a następnie nabywania i obrotu majątkiem nieruchomym, były księgi grodzkie krakowskie serii inskrypcji z lat 1618–1641. Informacje z nich pozyskane uzupełnione zostały odnalezionymi zapisami prawnomajątkowymi z innych zespołów źródeł. Z uwagi na fakt, że – jak się okazało – dla niemal połowy posiadanego przez Jana Zebrzydowskiego majątku ziemskiego nie dysponujemy danymi z rejestrów poborowych

z 1629 r. (powiaty chęciński, wiślicki, radomski w województwie sandomierskim), zrezygnowano z prób ustalenia liczby łąnów i wielkości płaconego z dóbr ziemskich podatku, które to wielkości mogłyby w pewnym stopniu (rejestry nie uwzględniają bowiem, jak wiadomo, dochodów z folwarków) wskazywać na wysokość dochodów uzyskiwanych przez Zebrzydowskiego z majątków dziedzicznych¹.

Jan Zebrzydowski, miecznik koronny (1620–1641), był jedynym synem Mikołaja Zebrzydowskiego, wojewody krakowskiego (1601–1620) i jego żony Doroty z Herburtów (zm. 1610). Jak ustalono w opracowanym ostatnio szkicu biograficznym wojewody krakowskiego, z jego małżeństwa z Herburtówną zrodziły się jeszcze trzy córki: Zofia, zamężna *1 voto* za Maciejem Smoguleckim, starostą bydgoskim (1600–1616), *2 voto* za Stanisławem Niemojewskim, kasztelanem chełmińskim (1619–1620), oraz dwie, które wybrały klasztorną drogę życia. Z nich Gryzelda (1588/1589–1652), od 1614 r. mniszka w krakowskim klasztorze karmelitanek bosych św. Michała (w zakonie Teresa od Wszystkich Świętych), w latach 1627–1630 przeorysza, zmarła 29 maja 1652 r. w Kielcach, gdzie schroniła się przed zarazą. Natomiast Anna (w zakonie Ludgarda), od 25 marca 1603 r. w klasztorze bernardynek św. Agnieszki na Stradomiu, któremu w posagu w 1604 r. wniosła zapis 10 000 zł z czynszem 500 zł, zabezpieczony na Zebrzydowicach i części w Brodach (zob. niżej), w latach 1630–1632 była przełożoną klasztoru². W związku z obowiązującym w Rzeczypospolitej

- 1 Pomijając już wielokrotnie podnoszoną w literaturze historycznej kwestię wiarygodności rejestrów podatkowych z pierwszej połowy XVII w., należy wskazać, że dla okresu życia miecznika nie dysponujemy źródłami pozwalającymi na podjęcie próby rzetelnego i wiarygodnego określenia dochodowości posiadanych przez niego dóbr ziemskich (dotyczy to zresztą nie tylko Zebrzydowskiego, ale większości posiadaczy majątków ziemskich w pierwszej połowie XVII w.). Oczywiście pewnym wskaźnikiem mogłyby tu być wielkości sum podawanych przy zawieranych przez niego transakcjach, jednak jest to – naszym zdaniem – wskaźnik wielce zawodny (o czym przekonują m.in. powszechnie znane prace na temat obrotu ziemią w dawnej Polsce), którego wykorzystanie wymagałoby dodatkowej drobiazgowej analizy setek odnalezionych w wymienionych księgach grodzkich zapisów długów Zebrzydowskiego (często sum rzędu 1000–2000 zł), wiarygodności, zastawów, wyderkałów itp., rzecz jasna bez żadnej gwarancji, że wielu istotnych transakcji nie wpisał on do ksiąg innych grodów. Świadomie zatem pominięto w artykule kwestie związane z dochodowością jego majątku prywatnego i użytkowanych królewskich, które to zagadnienie – przy założeniu odnalezienia dodatkowych wiarygodnych źródeł (np. inwentarzy dóbr, rejestrów przychodów i długów itp.) – z pewnością stanowiłoby opracowanie porównywalne objętością do prezentowanego artykułu.
- 2 Bartłomiej Wołyniec, „Genealogia Zebrzydowskich”, w: Tomasz Graff, Bartłomiej Wołyniec, Elżbieta E. Wróbel, *Mikołaj Zebrzydowski 1553–1620. Szkic biograficzny* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2020), 25–28; *Urzednicy kujawscy i dobrzyńscy XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. Krzysztof Mikulski, Wojciech Stanek, Ryszard Kabański, przy współdziałaniu Zbigniewa Górskiego (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1990),

prawem spadkowym córki Mikołaja otrzymały z majątku rodzinnego posagi w gotówce, natomiast jedynym spadkobiercą dóbr nieruchomości wojewody krakowskiego po jego śmierci w dniu 17 czerwca 1620 r. został jedyny syn Jan³.

Na potrzeby niniejszego artykułu – ze względu na skupienie się na kwestiach majątkowych – nie przeprowadzono na razie odrębnej szerszej kwerendy w źródłach odnoszących się do działalności publicznej syna wojewody, ograniczając się do podstawowych wydawnictw źródłowych. Jak wiadomo, nie dysponujemy żadnym jego biogramem, zaś z oczywistych względów spośród herbarzy najwięcej danych o nim zanotował Kasper Niesiecki⁴. Stąd nasza wiedza ogranicza się w zasadzie do znajomości sprawowanych przez niego urzędów, podstawowych kwestii genealogicznych i pojedynczych faktów z jego życia i działalności publicznej⁵.

Wiadomo, że najwcześniej z woli ojcowskiej Jan, jeszcze jako małoletni, został starostą niegrodowym bolesławskim w ziemi wieluńskiej. Już bowiem 31 grudnia 1590 r. ojciec uzyskał dla niego konsens na cesję⁶. Królewszczyzny tej Jan zrzekł się ok. 1598 r., bowiem z 6 lipca t. r. pochodzi królewska zgoda na jej cesję przez Zebrzydowskiego na rzecz Jana Karśnickiego, pisarza ziemskiego łęczyckiego. Jako starostę bolesławskiego wymienia młodego Zebrzydowskiego m.in. dokument z 5 października 1598 r.⁷

268; *Urządnicy Prus Królewskich XV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. Krzysztof Mikulski (Wrocław–Warszawa–Kraków: Ossolineum, 1990), 223; Franciszek Mincer, „Stanisław Niemojewski”, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 23 (Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Ossolineum, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1978), 21–22; Małgorzata Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. 2: *Polska Centralna i Południowa* (Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2005), 205, 254.

3 Jacek Pielas, *Podziały dóbr ziemskich szlachty koronnej w XVII wieku* (Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, 2013), 19–38.

4 Kasper Niesiecki, *Herbarz polski*, wyd. Jan Nepomucen Bobrowicz, t. 10 (Lipsk: Breitkopf i Haertel, 1840), 147–148.

5 Poza przywołanym wyżej opracowaniem B. Wołyńca należy wskazać także na kilka znaczących informacji podanych niegdyś przez Ludwika Zarewicza (Ludwik Zarewicz, *Lanckorona. Monografia historyczna* (Kraków: Drukarnia „Czasu” Franciszka Kleczyckiego i Spółki, 1885), 52–55 oraz artykuł Elżbiety E. Wróbel, „Janowi Zebrzydowskiemu od panegirystów słów kilka”, w: *Historia bliższa ludziom. Prace ofiarowane Janowi Kracikowi w 70. rocznicę urodzin*, red. Elżbieta E. Wróbel, Rafał Szczurowski (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2011), 449–457.

6 *Sumariusz Metryki Koronnej. Seria Nowa*, t. 2: *Księga wpisów kanclerza Jana Zamoyckiego MK 133 z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie lata 1587–1595*, wyd. A. Kot et al. (Kraków–Warszawa: Historia Jagellonica, Wydawnictwo DiG, 2001), nr 285. Por. Wołyniec, „Genealogia Zebrzydowski”, 66–67.

7 Krzysztof Chłapowski, *Starostowie niegrodowi w Koronie 1565–1795 (Materiały źródłowe)* (Warszawa–Bellerive-sur-Allier: Wydawnictwo DiG, Edition La Rama Sasu, 2017), 331; Zarewicz, *Lanckorona*, 52.

Kolejną królewszczyznę – starostwo niegrodowe lanckorońskie – objął na podstawie konsensu na cesję od ojca z 27 czerwca 1598 r. i następnie samej cesji z 5 października t. r. 20 kwietnia 1617 r. otrzymał wraz z żoną Barbarą z Lubomirskich *ius communicativum*, zaś 23 listopada 1635 r. wystarał się o zgodę na cesję tego starostwa na rzecz syna Michała⁸. Kilka lat później wojewoda krakowski postarał się o przekazanie synowi także niegrodowego starostwa szadkowskiego, będącego częścią starostwa sieradzkiego. Konsens na cesję dla syna uzyskał 11 lutego 1605 r. Tenutę tę Jan Zebrzydowski trzymał do 1622 r., kiedy to na podstawie królewskiej zgody na cesję (18 V) i następnie zapisu cesji z 19 lipca ustąpił z niej na rzecz Mikołaja Wierzbowskiego, kasztelana inowłodzkiego⁹. Ostatnią znaczącą królewszczyzną w rękach Jana, choć dzierżoną krótko, było starostwo grodowe nowokorczyńskie. Nadanie na nie otrzymał 5 kwietnia 1634 r. po śmierci wojewody sieradzkiego Jana Baranowskiego. W zgromadzonych źródłach wielokrotnie z tytułem starosty nowokorczyńskiego wystąpił w 1636 r., natomiast po raz ostatni 26 stycznia 1637 r.¹⁰

Jan Zebrzydowski nie otrzymał żadnego typowego urzędu ziemskiego (choć, jak wiadomo, urząd starosty grodowego z mocy konstytucji 1611 r. był formalnie ziemskim). Za niemal pewne przyjąć należy, że związane to było z antykrólewską postawą i działalnością ojca – zapewne nieprzypadkowo Jan uzyskał królewszczyzny (z cesji ojca zresztą) przed rokoszem, zaś starostwo nowokorczyńskie dopiero za panowania Władysława IV Wazy. Jedynym urzędem, prócz starościńskiego, w jego karierze okazało się bowiem miecznikostwo koronne, w zasadzie tytułarne (poza funkcjami reprezentacyjnymi w czasie większych uroczystości z udziałem władcy)¹¹, którego sprawowanie nie mogło mieć wpływu

8 Chłapowski, *Starostowie niegrodowi*, 74. Michał Zebrzydowski jako starosta lanckoroński po raz pierwszy już 28 września 1635 r. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (AGAD), Metryka Koronna (MK) zespół 4/181, f. 116v-117v.

9 Chłapowski, *Starostowie niegrodowi*, 174. W zgromadzonych źródłach po raz ostatni w 1622 r. Jan Zebrzydowski jako starosta szadkowski – Archiwum Narodowe w Krakowie (ANKr.), Castrensia Cracoviensia Inscriptiones (CCI) zespół 29/5/0/218, 103–107, 1446–1450, 1895–1900. Zapis cesji *ibidem*, 2471–2473.

10 Autorzy spisów urzędników województwa sandomierskiego jako ostatnią wzmiankę o Janie na tym urzędzie podali 22 grudnia 1635 r. *Urzędnicy województwa sandomierskiego w XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. Krzysztof Chłapowski, Alicja Falniowska-Gradowska (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1993), 224, nr 186. Zebrzydowski ze wspomnianym tytułem w 1636 r. m.in. ANKr., CCI 29/5/0/242, 1594–1599, 1621–1627, 1811–1815; *ibidem* 29/5/0/243, 34–36, 481–483, 958–961, w 1637 (26 I) – *ibidem* 29/5/0/244, 894–899. Zob. niżej, gdzie informacje o przejściu tegoż starostwa przez syna Franciszka Floriana.

11 Zbigniew Góralski, *Urzędy i godności w dawnej Polsce* (Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1983), 137.

na bieżącą politykę dworu. Nominację na ten urząd Jan Zebrzydowski otrzymał w 1620 r. (według dwóch źródeł: 23 listopada lub 17 grudnia)¹² i z tego urzędu nie doczekał się awansu, w tym do senatu. Miecznikiem koronnym pozostał do śmierci¹³.

Politycznie związany był z województwem krakowskim i – jak wynika z przeglądu akt sejmikowych tegoż województwa – wykazywał się znaczną aktywnością na obradach w Proszowicach, wykorzystując niewątpliwie, przynajmniej w początkach swej działalności, popularność ojca w środowisku miejscowej szlachty. Po raz pierwszy widzimy go na sejmiku deputackim województwa krakowskiego we wrześniu 1612 r.¹⁴ Z sejmiku przedsejmowego w lutym 1613 r. obrany został posłem na sejm zwyczajny warszawski¹⁵. W grudniu 1620 r. poruczono mu funkcję rotmistrza chorągwi husarskiej wystawionej przez województwo krakowskie¹⁶. W marcu 1624 r. wyznaczono go na pułkownika wojska powiatowego województwa do „obrony domowej od kup swawolnych”¹⁷. W tymże roku pełnił także funkcję szafarza pieniędzy z uchwalonych na sejmie podatków na obronę domową województwa¹⁸. Z województwa krakowskiego jesienią 1625 r. wybrany został na sędziego Trybunału Koronnego, którego prawdopodobnie został wicemarszałkiem w kadencji 1625/1626¹⁹. W grudniu 1625 r. w imieniu Krakowian sformułował list do rektora Akademii Krakowskiej w sprawie jej sporu z jezuitami²⁰. W 1626 r. wziął udział w dwu sejmikach województwa, o czym świadczą złożone pod laudami jego podpisy²¹. Podczas sejmu warszawskiego w 1627 r. wybrany został jako jeden z przedstawicieli szlachty w skład komisji do uspokojenia

12 *Urzędnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. Krzysztof Chłapowski et al. (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1992), 217, nr 483.

13 *Ibidem*, nr 483; Szymon Starowolski, *Monumenta Sarmatarum, viam universae carnis* (Cracoviae: Officina Viduae et Haeredum Francisci Caesarij, 1655), 657. Por. Wołyniec, „Genealogia Zebrzydowskich”, 31.

14 *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. 1: 1572–1620, wyd. Stanisław Kutrzeba (Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1932), 341.

15 *Ibidem*, 342–348; Janusz Byliński, *Dwa sejmy z roku 1613* (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1984), 246.

16 *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, 426–428.

17 *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. 2: 1621–1648, wyd. Adam Przyboś (Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1953), 20–21, 24–28. Zob. Dariusz Kupisz, *Wojńska powiatowe samorządów Małopolski i Rusi Czerwonej w latach 1572–1717* (Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2008), 185.

18 *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. 2, 34, 38–39, 41–42, 48.

19 *Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis, cz. 2: 1621–1660*, oprac. Dariusz Kupisz (Warszawa–Lublin: Wydawnictwo Sejmowe–UMCS, 2017), 58.

20 *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. 2, 54–55.

21 *Ibidem*, 57, 58–61.

rozmaitych kwestii spornych na granicy z Węgrami i Śląskiem. Jako że nie doszła ona wówczas do skutku, ponawiano jej skład z Zebrzydowskim na pierwszym sejmie w 1629 r., sejmie warszawskim 1631 r., koronacyjnym krakowskim 1633 r. i nadzwyczajnym warszawskim w 1637 r.²² We wrześniu 1629 r. ponownie obrany został deputatem na Trybunał Koronny z województwa krakowskiego na kadencję 1629/1630²³. Rosnący autorytet miecznika wśród szlachty krakowskiej zaowocował jego wyborem na marszałka sejmiku posejmowego w Proszowicach 4 maja 1632 r. W końcu lipca 1632 r. uczestniczył w okazowaniu Krakowian po sejmie konwokacyjnym, gdzie wyznaczono go pułkownikiem wojska powiatowego²⁴. Zebrzydowski wziął udział w elekcji Władysława IV, a następnie na sejmiku poselskim krakowskim w grudniu 1632 r. obrany został posłem na sejm koronacyjny drugiego Wazy na tronie polskim²⁵. Wraz z innymi posłami krakowskimi w kwietniu 1633 r. protestował przeciw niektórym konstytucjom sejmu *coronationis*, w roku następnym w końcu kwietnia widzimy go na okazowaniu pod Kazimierzem, a następnie wraz z synem Franciszkiem w kwietniu 1635 r. na obradach sejmiku relacyjnego²⁶. W 1637 r. (11 maja) marszałkował po raz drugi szlachcie na sejmiku przedsejmowym w Proszowicach – jak wszystko na to wskazuje, była to jego ostatnia aktywność w pracach samorządu szlacheckiego macierzystego województwa²⁷.

Jan Zebrzydowski był żonaty dwukrotnie. W 1611 r. poślubił Barbarę z Lubomirskich (zm. 1629/1630)²⁸, córkę Sebastiana, kasztelana wojnickiego (1603–1613) i Anny z Branickich²⁹. Jego drugą żoną od 1630 r.

22 *Volumina Legum*, t. 3, wyd. Jozafat Ohryzko (Petersburg: Jozafat Ohryzko, 1859), 264, 294, 328; *Volumina Constitutionum*, vol. 2: 1627–1640, wyd. Stanisław Grodziski, Marcin Kwiecień, Anna Karabowicz, przedmowa Waław Uruszczak (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2013), 18, 61, 62, 113, 209, 308. Por. Zarewicz, *Lanckorona*, 53–54.

23 *Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis*, cz. 2, 86.

24 *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. 2, 134–137, 153–157, 169; *Volumina Constitutionum*, vol. 2, 163, 164, 166, 167.

25 *Elektorowie królów Władysława IV, Michała Korybuta, Stanisława Leszczyńskiego i spis stronników Augusta III*, wyd. Jerzy Dunin-Borkowski, Mieczysław Dunin-Wąsowicz, *Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie 1 (1908/1909)*: 273; *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. 2, 158–163; *Volumina Constitutionum*, vol. 2, 184, 195.

26 *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. 2, 163–166, 174–179, 188–190; *Volumina Constitutionum*, vol. 2, 251.

27 *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. 2, 222–226.

28 Jako żona Jana Barbara m.in. ANKr., CCI 29/5/0/209, 481–487; *ibidem* 29/5/0/215, 896–898; *ibidem* 29/5/0/216, 657–659; *ibidem* 29/5/0/217, 1087–1089.

29 Józef Długosz, „Lubomirski Sebastian”, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 18 (Wrocław–Warszawa–Kraków: Ossolineum, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1973), 40–42; *Urzędnicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac.

była Ewa Katarzyna z Warszyckich (zm. 23 VI 1643), wówczas wdowa po Gabrielu Tarnowskim, staroście krakowskim (1620–1628)³⁰. Miecznik koronny doczekał się potomstwa jedynie z pierwszego małżeństwa w postaci trzech córek i dwóch synów. Dla swych dzieci w końcu września 1621 r. wyznaczył opiekunów: prócz matki Barbary z Lubomirskich jako głównej tutorki byli to Tomasz Zamoyski, wojewoda kijowski, Stanisław Lubomirski, podczaszy koronny i starosta sandomierski, Jan Żółkowski, starosta hrubieszowski, Melchior Michałowski, wojski lubelski i Jan Wapowski, kasztelan przemyski³¹. Spośród córek Zofia (ur. 1612) wydana została w 1630 r. za Piotra Szyszkowskiego, starostę wareckiego z posagiem 25 000 zł³², Anna (ur. 1614) poślubiła Abrahama Gołuchowskiego, starostę stężyckiego (1630–1647) i wiślickiego (1632–1647), natomiast Regina Anastazja (ur. 1617) wstąpiła do klasztoru dominikanek na Gródku w Krakowie, gdzie pod imieniem Dominika zmarła 10 stycznia 1687 r.³³

Starszy z synów Zebrzydowskiego – Michał (ur. 1613) – był starostą lanckorońskim (konsens na cesję od ojca z 23 listopada 1635; cesja z 16 lutego 1636 r.), śniatyńskim (1647–1660), miecznikiem koronnym (1647–1667), starostą generalnym (1664–1667) i wojewodą krakowskim (1667). Zmarł 19 kwietnia 1667 r. w Lanckoronie i pochowany został 12 maja t. r. w kościele w Kalwarii Zebrzydowskiej pod kaplicą Matki Boskiej Kalwaryjskiej³⁴. Jego żoną – co najmniej od 1637 r. – była Mariana ze Stadnickich, córka Marcina Stadnickiego, kasztelana sanockiego

Stanisław Cynarski, Alicja Falniowska-Gradowska (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1990), 238; Włodzimierz Dworzaczek, *Genealogia*, cz. 2 (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1959), tabl. 134; Kazimierz Przyboś, „Lubomirscy herbu Drużyna”, *Almanach Muszyny* 15 (2005): 91, 96.

30 Wołyńiec, „Genealogia Zebrzydowskich”, 31; Dworzaczek, *Genealogia*, cz. 2, tabl. 134 podał, że ślub miał miejsce w 1630 r. W zgromadzonych źródłach Warszzycka, wówczas już będąca wdową po Gabrielu Tarnowskim, staroście krakowskim (1620–1628), jako małżonka Jana m.in. ANKr., CCI 29/5/0/243, 34–36 (1636 r.).

31 ANKr., CCI 29/5/0/217, 1087–1089.

32 ANKr., CCI 29/5/0/232, 902–905 (oprawa posagu), 905–907 (wzajemne dożywocie małżonków). Zob. Wołyńiec, „Genealogia Zebrzydowskich”, 32; Chłapowski, *Starostowie niegrodowi*, 296.

33 Wołyńiec, „Genealogia Zebrzydowskich”, 33; *Urzędnicy województwa sandomierskiego w XVI–XVIII wieku. Spisy*, 179.

34 ANKr., CCI 29/5/0/243, 481–483 (cesja starostwa lanckorońskiego); AGAD, MK 4/189, f. 720-721v (nadanie w dożywocie starostwa śniatyńskiego dla Michała Zebrzydowskiego, syna Jana); *Urzędnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, 218, nr 485; Dworzaczek, *Genealogia*, cz. 2, tabl. 134; Chłapowski, *Starostowie niegrodowi*, 74, 236, 237; *Urzędnicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, 275, nr 356, 418 (tu informacja, że zmarł on w wieku 54 lat – stąd data urodzenia 1613 r. – oraz informacja o miejscu i dacie pochówku).

Majątek ziemski Jana Zebrzydowskiego, miecznika koronnego (1620–1641)...

(1609–1620), od 15 listopada 1639 r. mająca z mężem dożywocie na starostwie lanckorońskim. Zmarła w 1671 r. i złożona została do grobu 28 listopada t. r. w Kalwarii Zebrzydowskiej³⁵.

Młodszy Franciszek Florian (ur. 1615) przejął po ojcu starostwo nowokorczyńskie (1637/1638–1650)³⁶. W latach 1640–1641 występuje z tytułem starosty szereszewskiego, zaś w 1647 r. otrzymał kasztelanię lubelską (1647–1650)³⁷. Żonaty był z Anną z Zenowiczów (zm. 1664), wdową po zmarłym w 1636 r. Albrychcie Władysławie Radziwille, kasztelanie wileńskim. Zmarł w wieku 35 lat 2 września 1650 r. i pochowany został w kalwaryjskim klasztorze³⁸.

Sam Jan, miecznik koronny, odszedł z tego świata 6 września 1641 r. w zamku nowokorczyńskim³⁹. Pochowany został 19 września t. r. w Kalwarii Zebrzydowskiej w klasztorze bernardynów⁴⁰.

Zasadniczą podstawą ustaleń i rozważań na temat majątku ziemskiego Jana Zebrzydowskiego jest odnaleziony przed laty w księgach grodzkich krakowskich serii relacji akt podziału dóbr ziemskich Jana, a właściwie

35 Pierwsza wzmianka o Mariannie ze Stadnickich jako żonie Zebrzydowskiego – ANKr., CCI 29/5/0/244, 1442–1448 (4 II 1637), w 1638 r. m.in. *ibidem* 29/5/0/246, 1248–1252; *ibidem* 29/5/0/247, 33–34; Janusz Byliński, „Stadnicki Marcin”, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 41 (Warszawa–Kraków: Societas Vistulana, 2002), 405–408; Wołyniec, „Genealogia Zebrzydowskich”, 36–38; Chłapowski, *Starostowie niegodowi*, 74.

36 *Urządnicy województwa sandomierskiego w XVI–XVIII wieku. Spisy*, 224, nr 187 (tu informacja o pierwszej wzmiance o Franciszku jako staroście nowokorczyńskim z 1 V 1638 r.). W zebranym materiale po raz pierwszy z tym tytułem pojawia się już 15 II t. r. ANKr., CCI 29/5/0/246, 576–579, w 1638 r. ponownie 26 VI – *ibidem* 29/5/0/247, 753–755. Tak więc ustąpienie ojca ze starostwa na jego rzecz miało miejsce pomiędzy 26 I 1637 a 15 II 1638 r.

37 *Urządnicy województwa lubelskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. Witold Kłaczewski, Waław Urban (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1991), 133, nr 71. Por. aneks źródłowy.

38 Wołyniec, „Genealogia Zebrzydowskich”, 34.

39 Niemałe zamieszanie w kwestii daty śmierci Jana spowodowała zamieszczona przez Szymona Starowolskiego inskrypcja (błędnie odczytana lub wydrukowana?) z klasztoru w Kalwarii Zebrzydowskiej, która mówi o śmierci miecznika w dniu 6 IX 1640 r. Starowolski, *Monumenta Sarmatarum*, 656–657. Na kwestię tę zwrócono już uwagę – zob. *Urządnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, nr 483. Wrzesień 1640 wyklucza w sposób oczywisty chociażby publikowane źródło z 10 XII 1640 r. (zob. aneks), potwierdza zaś wzmianka w pamiętniku Albrychta Stanisława Radziwiłła, który pod datą 13 września 1641 r. zanotował, że „w tych dniach zmarł miecznik koronny Zebrzydowski”. Albrycht Stanisław Radziwiłł, *Pamiętnik o dziejach w Polsce*, t. 2: 1637–1646, przeł. i oprac. Adam Przyboś, Roman Żelewski (Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1980), 261.

40 Stanisław Meler Dydak, *Radwan w ciągnieniu abo Jan Zebrzydowski z Zebrzydowic, miecznik koronny, Radwańczyk, w ześciu z świata, w ześciu z świata [...] dnia 19 września roku Pańskiego 1641 przy wyprowadzeniu ciała ku pogrzebowi ukazywany [...]* (Kraków: Drukarnia Waleryana Piątkowskiego, 1641); *Urządnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, 217, nr 483.

wydziału ojcowskiego, dokonanego przez miecznika koronnego (zob. aneks źródłowy). Trzeba zaznaczyć, że wydziały ojcowskie dóbr ziemskich w postaci spisanych aktów odnajdujemy nieczęsto. Zazwyczaj wydzielenie majątku synom (synowi) za życia ojca przyjmowało postać umowy ustnej, zaś dominowały – jak wiadomo – akty *divisionis bonorum terrestrium* dokonywane przez spadkobierców po śmierci ojca⁴¹. W przypadku Zebrzydowskich wydział miał miejsce na zamku w Nowym Mieście Korczynie 10 grudnia 1640 r., a więc niecały rok przed śmiercią miecznika koronnego. Zważywszy na bliskość wydziału i momentu zejścia z tego świata Jana, należy przyjąć, że wymienione w tym dokumencie dobra stanowiły całość majątku nieruchomości przez niego zgromadzonego. Jak już wspomniano, w celu uzyskania informacji co do okoliczności uzyskania poszczególnych kluczy dóbr czy określonych miejscowości⁴² przeprowadzono przede wszystkim kwerendę w księgach grodzkich krakowskich inskrypcji z okresu samodzielnej działalności majątkowej miecznika.

W arendze wspomnianego dokumentu z 10 grudnia 1640 r. wyraźnie stwierdzono, że *divisio* między Michałem i Franciszkiem Florianem przeprowadzona została „za wspólną zgodą i z dyrekcją JW JMP Jana na Zebrzydowicach Zebrzydowskiego, miecznika koronnego, który *memor* będąc *suae mortalitatis* a zgodę i miłość braterską, przy błogosławieństwie Bożym między potomstwem swoim ku wiecznej *serae posteritatis* pamięci gruntując, *super infrascriptum confidencium negotium* pozwala” (zob. aneks źródłowy). W wyniku wydziału starszy z braci Michał, wówczas starosta lanckoroński, otrzymał w schedzie majątność pieskowską (pieskowoską), jak wyraźnie zaznaczono w dokumencie zakupioną przez ojca, na którą składały się wieś Pieskowa Skała z zamkiem i jego wyposażeniem obronnym oraz wieś z dworami i folwarkami: Wielmoża, Przeginia, Sułoszowa, Wola Kalinowska, Sąsów oraz folwarki Kalinowa

41 Por. Pielas, *Podziały dóbr ziemskich*, 41–42.

42 Niemal wszystkie wymienione w opracowaniu miejscowości i ich lokalizację odnaleźć można w znanych badaczom atlasach historycznych XVI w., opracowanych dla województw krakowskiego, sandomierskiego, lubelskiego i dla Mazowsza, co – zdaniem Autorów – zwalnia z konieczności opracowania mapki dóbr ziemskich będących własnością J. Zebrzydowskiego. Zob. *Atlas historyczny Polski. Województwo lubelskie w drugiej połowie XVI wieku*, oprac. Stefan Wojciechowski (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1966); *Atlas historyczny Polski. Mazowsze w drugiej połowie XVI wieku*, red. Władysław Pałucki (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1973); *Atlas historyczny Polski. Województwo sandomierskie w drugiej połowie XVI wieku*, oprac. Krzysztof Chłapowski et al., cz. 1–2 (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1993); *Atlas historyczny Polski. Województwo krakowskie w drugiej połowie XVI wieku*, red. Henryk Rutkowski, cz. 1–2 (Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Historii PAN, Wydawnictwo Neriton, 2008).

i Milonki, a także karczmy we wsi Zadroże należącej do klasztoru klarysek przy kościele św. Andrzeja w Krakowie, następnie miasteczko Zebrzydów i części we wsiach Zebrzydowice, Brody, Przyppkowice, Lincze i całą wieś Polanka z dworami i folwarkami w województwie i powiecie krakowskim. Oprócz wymienionych dóbr ziemskich uzyskał również kamienicę w Olkuszach z hutą i górami, dwie kamienice w Krakowie: Waiszowską (zwaną Szarą) na Rynku krakowskim i na Kazimierzu wraz z browarem, następnie cegielnię na tymże Kazimierzu za Wisłą oraz – najpewniej – górę⁴³ w Wieliczce, a więc miejsce eksploatacji soli.

Młodszy Franciszek Florian, występujący jako starosta nowokorczyński i szereszewski, przejął przede wszystkim majątność pacanowską, tj. części miasta Pacanowa z dworem i folwarkiem i wsiami Książnice, Karsy Wielkie (dziś Karsy Duże) i Karsy Małe, Szczeglin, Słupiec, Żabiec, Szczernisz (dziś wieś Szczebrusz) z dworami i folwarkami Gace (dziś wieś Gace Słupieckie), Grabowice (dziś wieś Grabowica), Kiemlin, Żórawie, Błoto i części w Ratajach (dziś Rataje Karskie lub Rataje Słupskie) i Komorowie w województwie sandomierskim, powiecie wiślickim wraz z pojazdami wodnymi pozostającymi na Wiśle w tej majątności. Do tego działu miały także należeć części we wsi Mniów w powiecie – jak zapisano – chęcińskim lub opoczyńskim województwa sandomierskiego⁴⁴ oraz wieś Krzywaczka w województwie i powiecie krakowskim. Ponadto w skład tej schedy weszła majątność nowomiejska, która składała się z części miasteczka Nowego Miasta i wsi Pobiedna, Ulów (dziś Ulów), Długie, Kostrzyn, Tomczyce z dworami i folwarkami, wójtostwa

43 W tekście wydziału według wielokrotnego odczytu Autorów niniejszego artykułu zapisano słowo „Dora w Wieliczce”. Poszukiwanie znaczenia terminu „dora” w słownikach i literaturze odnoszącej się do kopalnictwa soli doprowadziło jedynie do konstatacji, że mogło chodzić o odmianę słowa „doręba” – według *Słownika polszczyzny XVI wieku*, oznaczającego „Pogłębianie, przecinanie wrębów czyli szramów znaczących głębokość odrywanego bloku solnego [...]”. *Słownik polszczyzny XVI wieku*, red. Maria Mayenowa, t. 5 (Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Ossolineum, Wydawnictwo PAN, 1971), 394 (z powołaniem się na lustrację województwa krakowskiego z 1564 r.). Być może jednak mamy tu do czynienia z pomyłką urzędnika grodzkiego przepisującego akt wydziału, a chodziło w rzeczywistości o słowo „Góra”. Należy przy tym nadmienić, że – na tym etapie poszukiwań – w literaturze poświęconej Zebrzydowskiemu i w zgromadzonych źródłach nie odnaleziono wzmianki o udziale Mikołaja, wojewody krakowskiego i jego syna Jana w wydobyciu soli w żupie wielickiej.

44 W źródłach z XVI i XVII w. Mniów lokowany jest konsekwentnie w powiecie chęcińskim. *Atlas historyczny Polski. Województwo sandomierskie w drugiej połowie XVI wieku*, według indeksu i mapy głównej.

regnowskiego w województwach sandomierskim i rawskim⁴⁵ oraz wsi Sokołów⁴⁶. Dział uzupełniała nieruchomość w Krakowie – dworek pod zamkiem krakowskim położony przy klasztorze bernardyńskim.

Z wydziału tego wyłączona została majątność pliszczyńska (jej skład nie został podany w dokumencie wydziału), którą – jak zanotowano – miecznik koronny „na zniesienie pewnych ciężarów zostawuje”. Zastrzeżono przy tym, że gdyby ojciec jej nie sprzedał za swego życia, wówczas po jego śmierci miała przypaść braciom w równy podział. Wygląda na to, że majątność ta miała stanowić dobra dożywotnie Jana Zebrzydowskiego. Bracia zobowiązani zostali ponadto do równego podziału ruchomości po ojcu, w tym jego biblioteki.

W jaki sposób wymienione majątności i miejscowości znalazły się w ręku miecznika koronnego? Jeśli chodzi o majątność pliszczyńską, to wiadomo, że jej właścicielem był już dziad i ojciec Jana⁴⁷. O tym, jakie miejscowości się do niej zaliczały, informuje po części rejestr poborowy województwa lubelskiego z 1626 r. Szczegółowo skład majątności wylicza zapis sprzedaży tych wsi z prawem odkupu (*cum pacto retrovendendi*) przez Jana Zebrzydowskiego Janowi Bielskiemu w końcu stycznia 1630 r. za 31 000 zł. Należały do niej wówczas wsie Pliszczyn z folwarkiem, Ciecierzyn z folwarkiem, Turka z folwarkiem, Łagiewniki, Łysaków, Baszki, Wola (Wola Niemiecka), Niemcze i Zalesie w województwie i powiecie lubelskim (9 wsi, 3 folwarki)⁴⁸. Z zapisu tego Bielski ustąpił Zebrzydowskiemu w lutym roku następnego⁴⁹. W 1634 r. Zebrzydowski ponownie sprzedał z prawem odkupu tę majątność klasztorowi benedyktynek

45 Nowe Miasto nad Pilicą z wsiami Pobiedna, Tomczyce znajdowały się w województwie i powiecie rawskim, wsie Ulów, Długie, Kostrzyn w województwie sandomierskim, powiecie radomskim, natomiast wójtostwo regnowskie to wójtostwo w królewskiej części wsi Regnów w województwie rawskim, powiecie bialskim.

46 W akcie wydziału wieś Sokołów zanotowano jako położone w województwie sandomierskim lub rawskim. W rzeczywistości chodzi najpewniej o wieś Sokołów (Sokołowo Wielkie lub Sokołowo Małe, dziś Sokołów) z folwarkiem, która znajdowała się w powiecie warszawskim w parafii Pęcice, o czym jednoznacznie przekonuje zapis zastawny całej majątności z czerwca 1631 r. ANKr., CCI 29/5/0/234, 997–1001. Por. niżej.

47 Hieronim Eugeniusz Wyczawski, *Kalwaria Zebrzydowska. Historia klasztoru bernardyńskiego i kalwaryjskich drózek*, wyd. 2, uzup. Mikołaj Rudyk (Kalwaria Zebrzydowska: Wydawnictwo OO. Bernardynów „Calvarianum”, 2006), 69 (bez podania składu majątności pliszczyńskiej).

48 *Rejestr poborowy województwa lubelskiego (powiat lubelski i urzędowski z r. 1626, ziemia lukowska z r. 1620)*, oprac. Jan Kolasa, Kamila Schuster, red. Stefan Inglot (Wrocław: Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, 1957), 11, 148, 149; ANKr., CCI 29/5/0/231, 1300–1304.

49 ANKr., CCI 29/5/0/234, 42–46.

sandomierskich za 50 000 zł. Stąd w połowie maja t. r. występujący w imieniu benedyktynek Jan Starski, burgrabia krakowski, wydzierżawił mu ten klucz na 2 lata za sumę 4 000 zł⁵⁰. W świetle tych ostatnich transakcji dobra pliszczyńskie obejmowały wsie Pliszczyn z folwarkiem, Turka z folwarkiem, Ciecierzyn z folwarkiem, Łysaków, Łągiewniki, Baszki, Zalesie z folwarkiem, Niemce i Wola Niemiecka, a więc łącznie 9 wsi i 4 folwarki.

Na schedę młodszego z braci przypadła majątność pacanowska, którą – jak wiemy – posiadał już Mikołaj Zebrzydowski, wojewoda krakowski co najmniej od 1600 r.⁵¹, a zatem okoliczności jej uzyskania należy szukać w źródłach odnoszących się do działalności majątkowej wojewody przed 1600 r. Wiadomo, że druga połowa Pacanowa z dworem i folwarkiem – wraz z pobliskimi wsiami Słupia Nowa, Słupia Stara, Niegosławice i częściami we wsiach Rataje i Komorów – były w tym czasie własnością Jakuba Pacanowskiego, po którym na początku lutego 1636 r. dobra te odziedziczyli jego synowie z Zofii ze Stadnickich – Krzysztof i Tomasz⁵². Ze zgromadzonego materiału źródłowego wynika, że niejednokrotnie Zebrzydowski dokonywał transakcji majątkowych odziedziczonymi po ojcu dobrami w powiecie wiślickim. Sprzedaże z prawem odkupu i zastawy wskazują na to, że były one traktowane jako zabezpieczenie dla potrzebującego gotówki miecznika. I tak w styczniu 1622 r. zastawił wsie Książnice, Karsy Małe i Karsy Wielkie z folwarkami za 20 000 zł urodzonemu Łukaszowi Gniewkowi⁵³. Na początku 1624 r. oddał w zastaw wsie Żabiec i Szczeglin z folwarkami ur. Wojciechowi Słostowskiemu i Zofii Mijakowskiej za 11 000 zł⁵⁴. W styczniu roku następnego sprzedał *cum pacto retrovendendi* Karsy Małe i Karsy Wielkie z folwarkiem za 20 000 zł wielebnemu Walerianowi Wilczogórskiemu⁵⁵. W kolejnym roku sprzedał temuż wieś Książnice z dworem i folwarkiem za 28 000 zł, zaś wspomniane Karsy Małe i Karsy Wielkie za 12 000 zł Janowi Starskiemu, komornikowi ziemskiemu opoczyńskiemu⁵⁶. W lutym 1631 r. sprzedał z prawem odkupu za 30 000 zł część Pacanowa z folwarkiem,

50 ANKr., CCI 29/5/0/240, 234–239.

51 Bartłomiej Wołyniec, Elżbieta E. Wróbel, „Fundator i dobrodziej”, w: Graff, Wołyniec, Wróbel, *Mikołaj Zebrzydowski 1553–1620*, 161–162, 175–176.

52 Źródła i materiały do dziejów szlachty województwa sandomierskiego w XVI–XVIII wieku, t. 3: *Akty podziałów dóbr ziemskich szlachty sandomierskiej z XVII wieku*, wstęp i oprac. Jacek Pielas (Kielce: Wydawnictwo UJK, 2014), 35–41; ANKr., CCI 29/5/0/228, 1417–1420, 1491–1492.

53 ANKr., CCI 29/5/0/218, 103–107, 1895–1900.

54 ANKr., CCI 29/5/0/220, 1119–1121; *ibidem* 29/5/0/222, 832–837.

55 ANKr., CCI 29/5/0/222, 824–827; *ibidem* 29/5/0/225, 1678–1679.

56 ANKr., CCI 29/5/0/226, 2715–2724.

Szczeglin z folwarkiem i wieś Żabiec, Komorów i Szczeglin Pawłowi Krasuskiemu. Podobną transakcję tymi dobrami uczynił wcześniej za 50 000 zł z Mikołajem Borkiem⁵⁷. W połowie 1633 r. zastawił za 10 000 zł wieś Żabiec z dworem i folwarkiem Janowi Humnickiemu⁵⁸. Zapewne nie były to wszystkie transakcje tymi dobrami, zważywszy na fakt, że część z nich mogła być wpisana do nieistniejących dziś ksiąg grodzkich w grodach województwa sandomierskiego. Zestawienie informacji z aktu podziałowego z 1640 r. i odnalezionych transakcji majątkowych wskazuje, że łącznie majątność ta przed śmiercią miecznika składała się z części (połowy) miasta Pacanowa, 7 wsi, części w dwóch wsiach i 6 folwarków⁵⁹ oraz pojazdów rzecznych do transportu towarów po Wiśle.

Położoną tuż obok tenuty lanckorońskiej wieś Krzywaczka Jan Zebrzydowski pozyskał – niewątpliwie z zamiarem zaokrąglenia posiadanej już dłuższy czas królewsczyzny – w latach 1629–1631. W rejestrze poborowym województwa krakowskiego z 1629 r. we wsi tej, wraz ze wsią Bęczarka (Bączarka), zapisany został jako posesor Paweł Gajowski⁶⁰. Z odnalezionych zapisów wynika, że Gajowski był dożywotnim posesorem tych dóbr z racji zapisu *advitalitatis* ze strony jego żony Katarzyny z Lubomirskich, *I voto* żony Piotra Jordana. We wrześniu 1629 r. Gajowski ustąpił ze swego prawa do wspomnianych wsi Krzywaczka z folwarkiem i Bęczarka na rzecz Zebrzydowskiego, prawdopodobnie za sumę 6 000 zł. Własność dziedziczna w tych dobrach należała uprzednio do rodziny Jordanów. Nie wchodząc tu głębiej w genealogię Jordanów i ich praw do tych wsi, należy zaznaczyć, że w lutym-marcu 1630 r. spadkobiercy zmarłej bezdzietnie Anny z Jordanów, córki Piotra Jordana, żony zaś Marcina Walkanowskiego, uczynili donacje swych praw do tychże wsi miecznikowi koronnemu. Podobnie uczynił brat wspomnianej Katarzyny z Lubomirskich, Sykstus Lubomirski, czyniąc na początku lutego 1631 r. cesję z zapisu oprawy i dożywocia siostry na rzecz Zebrzydowskiego⁶¹. Wkrótce po nabyciu całości praw do tych dóbr Zebrzydowski w kwietniu

57 ANKr., CCI 29/5/0/233, 1887–1893; *ibidem* 29/5/0/242, 1594–1599.

58 ANKr., CCI 29/5/0/238, 713–717.

59 Wymienione z nazwy (prócz folwarku w Pacanowie) w akcie podziałowym folwarki znajdowały się we wsiach Książnica, Karsy Wielkie, Karsy Małe, Szczeglin i Żabiec. ANKr., CCI 29/5/0/218, 1262–1264; *ibidem* 29/5/0/222, 824–827, 832–836, 2715–2718; *ibidem* 29/5/0/225, 1678–1679; *ibidem* 29/5/0/226, 2720–2723; *ibidem* 29/5/0/233, 1887–1888; *ibidem* 29/5/0/238, 713–717; *ibidem* 29/5/0/242, 1594–1599.

60 *Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629*, wyd. Wanda Domin, Jan Kolasa, Edward Trzyna, Stanisław Żyga (Wrocław: Ossolineum, 1956), 53.

61 ANKr., CCI 29/5/0/230, 1484–1492; *ibidem* 29/5/0/231, 1992–1997, 2060–2063, 2066–2070; *ibidem* 29/5/0/232, 328–332, 339–345, 1225–1227; *ibidem* 29/5/0/233, 1757–1763, 1836; *ibidem* 29/5/0/235, 1081–1085. Jako ostatni ze spadkobierców Anny z Jordanów ze

1632 r. sprzedał je z prawem odkupu za 20 000 zł Maciejowi Olszowskiemu. Transakcja objęła wieś Krzywaczka z dworem i folwarkiem oraz folwark Bęczarka (wieś i 2 folwarki)⁶². Zapewne zatem Bęczarka zamieniona została w tym czasie na gospodarstwo własne miecznika, czego potwierdzeniem może być fakt niewymienienia jej w akcie podziałowym z grudnia 1640 r.

W kwestii nabycia części we wsi Mniów niedaleko Kielc w powiecie chełcińskim województwa sandomierskiego nie odnaleziono stosownych informacji, co po części wynika z faktu, że zapisy dotyczące dziejów tej wsi wpisywane były zapewne przede wszystkim do nieistniejących dziś ksiąg grodzkich chełcińskich.

Natomiast majątność nowomiejska – dla której nie odnaleziono jak dotąd aktu kupna-sprzedaży – przejęta została przez Jana Zebrzydowskiego najpewniej w latach 1626–1627 od rodziny Nowomiejskich. Na początku kwietnia 1626 r. miecznik zawarł z Mikołajem Nowomiejskim, synem Jana, intercyzę pod zakładem 30 000 zł, a ponadto tenże Nowomiejski zapisał Zebrzydowskiemu sumę 100 000 zł długu (jak wiadomo, roboracje intercyz w księgach zwykle nie informują o przedmiocie transakcji). Zatem majątność ta dostała się w ręce Zebrzydowskiego najprawdopodobniej w wyniku jej przejęcia za długi od Nowomiejskich. Wiadomo przy tym, że w połowie lutego 1624 r. Remigian Nowomiejski, syn wspomnianego Jana, podzielił się częścią dóbr nowomiejskich z Ewą z Olszewskich, wdową po Marcjanie Nowomiejskim i jej potomstwem. Podział dotyczył m.in. części w Nowym Mieście z dworem i folwarkiem, która przypadła wspomnianemu Remigianowi Nowomiejskiemu⁶³ – stąd tylko część Nowego Miasta znalazła się w posiadaniu Zebrzydowskiego. W początkach lipca 1627 r. Zebrzydowski ustąpił Piotrowi Nowomiejskiemu z zapisów drobniejszych sum będących wierzytelnościami Mikołaja Nowomiejskiego⁶⁴. W połowie czerwca 1631 r. Zebrzydowski zastawił za 19 000 zł Mikołajowi Krukowi Papieskiemu części w Nowym Mieście i całe wsie Pobiedna, Ułów, Długie, Kostrzyn, Tomczyce i Sachina (dziś Sacin)⁶⁵ i części we wsi Sokołów z folwarkiem⁶⁶. Przyjmując,

swych praw do części rzeczonych wsi ustąpił na rzecz miecznika Adam Jordan w marcu 1640 r. *Ibidem* 29/5/0/251, 1387–1392.

62 ANKr., CCI 29/5/0/236, 804–808.

63 AGAD, Archiwum Lubomirskich z Małej Wsi zespół 1/343/0/882, 1–6.

64 ANKr., CCI 29/5/0/227, 1952–1954.

65 Sachina (dziś Sacin), wieś w województwie i powiecie rawskim.

66 ANKr., CCI 29/5/0/234, 997–1004. Wydaje się przy tym, że fakt nabycia przed 1631 r. części we wsi Sokołów z folwarkiem, położonych w pobliżu Warszawy, mógł wynikać z chęci posiadania przez Zebrzydowskiego miejsca do noclegu w pobliżu stolicy,

że pominięcie w publikowanym wydziale wsi Sacin wynikało z jej zbycia przez miecznika po 1631 r., należy uznać, że majątność ta w grudniu 1640 r. składała się z części miasta, 6 wsi, folwarku i wójtostwa.

Skomplikowana, a zarazem niezwykle interesująca jest kwestia przejęcia przez Jana dóbr Pieskowa Skała (według wydziału z 1640 r. składająca się ze wsi Wielmoża, Przeginia, Sułoszowa, Wola Kalinowska, Sąspów, folwarków Kalinowa i Milonki oraz karczm we wsi Zadroże należącej do klasztoru klarysek przy kościele św. Andrzeja w Krakowie). Jak powszechnie wiadomo, w drugiej połowie XVI w. dobra te należały do Stanisława Szafranca, kasztelana sandomierskiego (1576–1581). Po jego śmierci w 1598 r. wszystkie dobra przejął jego jedyny syn Andrzej Szafraniec (zm. 1608), wojski krakowski, który potwierdzony jest jako właściciel Pieskowej Skały oraz klucza włoszczowskiego w Sandomierskiem⁶⁷. Przed 1608 r. A. Szafraniec sprzedał te dobra Maciejowi Łubnickiemu herbu Rola, dziedzicowi wsi Janowice i Łubnice w województwie i powiecie łęczyckim⁶⁸. Łubnicki zmarł bezzennie w 1626 r. i jego majątek przeszedł na jego dalszych krewnych, w tym rodziny Brzeskich, Pukarzewskich, a także – przez Pukarzewskich – na linię kanclerską Korycińskich herbu Topór. Z uwagi na fakt, że dokładniejsze wyświetlenie kwestii sukcesji po Łubnickim wymagałoby dłuższych wywodów genealogicznych kilku rodzin (Łubniccy, Pukarzewscy, Brzescy, Korycińscy), podamy tylko, że w styczniu 1627 r. bracia Aleksander, Samuel i Stanisław Brzescy, synowie zmarłego Benedykta i Barbary z Pukarzewskich, dobra nadane im przez matkę w postaci klucza pieskowskiego darowali (sprzedali) miecznikowi koronnemu (z wyjątkiem prawa do sukcesji we wsi Milonki przez Mikołaja Korycińskiego, starostę ojcowskiego)⁶⁹. Zebrzydowski wkrótce uczynił odpowiednią satysfakcję także Hieronimowi i dzieciom Macieja, Pukarzowskim, z różnych sum pieniężnych stanowiących spadek po Łubnickim, a także rozliczył się w kwestii praw Korycińskich do części

ułatwiającego załatwianie w niej rozmaitych interesów. Wydział z 1640 r. mówi już o całej wsi Sokołów, tak więc miecznik przejął zapewne prawa do jej całości.

67 Jacek Pielas, *Oleśnicy herbu Dębno w XVI–XVII wieku. Studium z dziejów zamożnej szlachty doby nowożytnej* (Kielce: Wydawnictwo UJK, 2007), 210; Irena Kowalska, „Szafraniec Stanisław”, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 46 (Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Societas Vistulana, 2009–2010), 477; *eadem*, „Szafraniec Andrzej”, *ibidem*, 434–436; ANKr., CCI 29/5/0/166, 1003–1006.

68 Zob. rejestr poborowy powiatu łęczyckiego z 1576 r. Adolf Pawiński, „*Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, t. 2: *Wielkopolska*”, w: *Źródła Dziejowe*, red. *idem*, t. 13 (Warszawa: Księgarnia Gebethner i Wolff, 1883), 57. O Macieju Łubnickim i kupnie dóbr od Szafranca oraz sukcesji Pukarzowskich zob. Adam Boniecki, *Herbarz Polski*, t. 16 (Warszawa: Księgarnia Gebethner i Wolff, 1913), 75.

69 ANKr., CCI 29/5/0/226, 2525–2532.

tego majątku⁷⁰. Po przejęciu klucza w latach 1627–1633 wykorzystywał go w transakcjach majątkowo-finansowych. W połowie 1627 r. zastawił wieś Kalinowa z folwarkiem i Sąspów za 12 000 zł Piotrowi Tworzyskiemu⁷¹. W początkach roku następnego sprzedał na wyderkaf Kalinową z dworem i folwarkiem, Wołę i Sąspów z dwiema karczmami w tych dobrach Przechławowi Niewiarowskiemu za 17 000 zł⁷². W lutym 1628 r. na rzecz Akademii Krakowskiej uczynił donację wsi Sułoszowa, Milonki i Wielmoża z folwarkami, które to dobra już dwa miesiące później do niego formalnie wróciły⁷³. W styczniu 1630 r. Przeginię z folwarkiem, Kalinową z folwarkiem, Wołę Kalinowską, Sąspów i Suliszową sprzedał z prawem odkupu Stanisławowi Janowskiemu, podsędkowi ziemskiemu krakowskiemu za 30 000 zł⁷⁴. W lutym 1631 r. zastawił wieś Kalinowa z dworem i folwarkiem za 12 000 zł Piotrowi Brandyszowi, zaś wieś Wielmoża z dworem i folwarkiem Milonki Aleksandrowi Maciejowskiemu za 24 000 zł⁷⁵. W styczniu 1632 r. cały klucz (zamek Pieskowa Skała z folwarkiem, wsie Sułoszowa, Przeginia z folwarkiem, Wola, Wielmoża z folwarkiem, folwarki Milonki i Kalinowa, części (*sortes*) we wsi Sąspów) zastawił za 120 000 zł Janowi Korycińskiemu, kasztelanowi oświęcimskiemu. Oczywiście Zebrzydowski pozostał faktycznym posiadaczem klucza, ponieważ następnego dnia – była to charakterystyczna wówczas praktyka – Koryciński oddał mu go dzierżawę⁷⁶. W tymże roku miecznik zabezpieczył jako zastaw na 10 000 zł Wołę Kalinowską z folwarkiem Zofii Minockiej⁷⁷. W kolejnych latach najpewniej ograniczył istotniejsze działania majątkowe w tych dobrach, bowiem dla lat 1634–1641 nie odnaleziono o takowych informacji źródłowych. Porównanie

70 ANKr., CCI 29/5/0/226, 2541–2547, 2570–2574; *ibidem* 29/5/0/227, 464–468; *ibidem* 29/5/0/228, 20–21, 1280–1281.

71 ANKr., CCI 29/5/0/227, 2050–2055; *ibidem* 29/5/0/235, 1175–1176.

72 ANKr., CCI 29/5/0/228, 1281–1287; *ibidem* 29/5/0/231, 1779–1780.

73 ANKr., CCI 29/5/0/228, 1908–1912. Zapis na rzecz Akademii Krakowskiej nosił charakter typowej donacji (choć spisana wówczas intercyza opatrzona została wadium w wysokości 21 000 zł), w związku z czym w kwietniu 1628 r. rektor Akademii Krakowskiej zeznał w grodzie krakowskim akt ustąpienia ze wspomnianego nadania na rzecz Zebrzydowskiego – *ibidem* 29/5/0/228, 2109–2113. Przy okazji tego ostatniego zapisu miecznik wpisał do ksiąg tym razem akt sprzedaży z prawem odkupu tychże wsi na rzecz Akademii Krakowskiej za 35 000 zł., *ibidem*, 2124–2128.

74 ANKr., CCI 29/5/0/231, 1295–1300.

75 ANKr., CCI 29/5/0/233, 1831–1835, 1839–1842; *ibidem* 29/5/0/234, 1–6.

76 ANKr., CCI 29/5/0/235, 1030–1034, 1539–1543 (i wspominający o tym zastawie zapis z 1660 r. – *ibidem* 29/5/0/280, 1128–1135). W roku 1633 r. Koryciński ponowił zapis dzierżawny – *ibidem* 29/5/0/237, 1409–1412.

77 ANKr., CCI 29/5/0/236, 963–966.

przekazu aktu wydziału ze wzmiankami w dokumentach transakcji majątkowych wskazuje, że majątność ta składała się z zamku Pieskowa Skała z wyposażeniem obronnym, 4 całych wsi⁷⁸, części (*sortes*) w jednej wsi⁷⁹ i 6 folwarków⁸⁰.

Wieś Zebrzydowice – gniazdo rodowe – została odziedziczona przez miecznika koronnego wraz ze wsią Brody. Wiadomo, że w maju 1604 r. Mikołaj, ojciec Jana, zapisał jako posag dla córki Anny, wstępującej do klasztoru bernardynek św. Agnieszki na Stradomiu, 10 000 zł na wsi Zebrzydowice i częściach w Brodach z czynszem rocznym w wysokości 500 zł⁸¹. Wszystko wskazuje na to, że Jan Zebrzydowski traktował je w sposób specjalny. Jako dobra rodowe nie były przez niego wykorzystywane w obrocie ziemskim – nie odnaleziono w zgromadzonym materiale jakichkolwiek jego zapisów zastawnych czy sum pieniężnych zabezpieczonych na tychże dobrach.

Na temat założenia miasteczka Zebrzydów (Nowy Zebrzydów zwany Kalwarią) przez Mikołaja, wojewodę krakowskiego, i następnie ponownienia fundacji miasta przez Jana, miecznika koronnego, wypowiedziano się dokładniej w najnowszej książce o Mikołaju Zebrzydowskim, w związku z czym przypomnimy tu jedynie podstawowe kwestie odnoszące się do tej lokacji. Nie jest znana data lokacji miasta, wszystkie dotychczasowe

78 Wsie Wielmoża, Przeginia, Sułoszowa, Wola Kalinowska. Spośród nich zdecydowanie największa była Sułoszowa (bez folwarku), w której rejestr poborowy z 1629 r. notuje aż 89,5 łana kmiecego. Zob. *Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629*, 18, 27.

79 We wsi Sąspów w 1629 r. prócz części Zebrzydowskiego wymieniona została część Jana Sąspowskiego i dział Jakuba Żalka /Zalka/. *Ibidem*, 26. *Sortes Zebrzydowskiego* w tej wsi notują jeszcze zapisy z 1632 r. ANKr., CCI 29/5/0/235, 1030–1033, 1539–1543. Fakt, że nie odnaleziono transakcji nabycia przez miecznika innych części Sąspowa, pozwala domniemywać, że w 1640 r. nie posiadał całej tej wsi.

80 Folwarki poświadczane są w źródłach pod zamkiem Pieskowa Skała (ANKr., CCI 29/5/0/235, 1030–1033, 1539–1543) oraz dla wsi Wielmoża (*ibidem* 29/5/0/234, 1–6; *ibidem* 29/5/0/235, 1030–1033), Przeginia (*ibidem* 29/5/0/231, 1295–1298; *ibidem* 29/5/0/235, 1030–1033), Wola Kalinowska (*ibidem* 29/5/0/236, 963–966; *ibidem* 29/5/0/228, 1281–1285: tu także karczma). Kalinowa (w rejestrze poborowym 1629 r. Kalinów) przed 1632 r. występuje jako wieś z folwarkiem (*ibidem* 29/5/0/227, 2050–2055; *ibidem* 29/5/0/231, 1295–1298; *ibidem* 29/5/0/233, 1831–1834) lub wieś (*ibidem* 29/5/0/233, 1779–1780). Natomiast w 1632 r. i w publikowanym dokumencie widnieje folwark Kalinowa (*ibidem* 29/5/0/235, 1030–1033, 1175–1176). Por. *Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629*, 18. Podobnie Milonki, do 1628 r. określane jako wieś (rejestr poborowy z 1629 r. wsi tej nie notuje), od 1632 r. oraz w wydziale z końca 1640 r. wzmiankowana jest jako folwark (ANKr., CCI 29/5/0/234, 1–6; *ibidem* 29/5/0/235, 1030–1033, 1539–1543).

81 Wołyńiec, „Genealogia Zebrzydowskich”, 27. Rejestr poborowy województwa krakowskiego z 1629 r. notuje, że do Mikołaja Zebrzydowskiego należała cała wieś Brody. *Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629*, 61.

ustalenia wskazują natomiast na to, że dokonał jej wojewoda krakowski. Jego syn Jan 21 lipca 1631 r. wydał ordynację miejską określając prawa i obowiązki mieszczan i zasady ich współistnienia z ufundowanym przez ojca klasztorem. 25 lipca 1640 r. miecznik koronny nadał mieszczanom szereg przywilejów. Z dokumentu tego wynika, że dokonał wówczas drugiej fundacji miasta, po czym 2 października t. r. wydał przywileje cechowe⁸².

Dążąc do powiększenia wspomnianych wyżej dóbr, stanowiących wraz ze starostwem lanckorońskim łatwy do gospodarowania i administrowania kompleks majątkowy, Zebrzydowski zwrócił uwagę na pobliskie wsie Lincze Górne i Lincze Dolne (dziś Leńcze), Przypkowice (dziś Przytkowice), Polanka (dziś Polanka Hallera), Grabie oraz Wierzbanówka (Irzmanówka)⁸³. Pozyskanie ich było dłuższym, trwającym kilkanaście lat procesem wykupu praw do części wspomnianych wsi, przede wszystkim z rąk przedstawicieli rodzin Jagniańtkowskich i Przypkowskich, przy czym można założyć, że zapewne nie wszystkie transakcje tymi dobrami udało się odnaleźć.

W pierwszej kolejności zainteresował się wsią Lincze Górne, w której już jego ojciec na początku XVII w. posiadał folwark i dochody z niego przeznaczył na uposażenie parafii w Zebrzydowicach⁸⁴. Miecznik koronny podjął starania o nabycie dalszych części wsi Lincze Górne po raz pierwszy – jak wskazują na to analizowane źródła – w kwietniu 1622 r., kiedy to od Jana, Mikołaja i Krzysztofa Jagniańtkowskich, synów zmarłego Jana, właścicieli części we wsiach Lincze Dolne i Lincze Górne, otrzymał donację łąki zwanej Rdzawiec w Linczach Górnych nad rzeką Skawinką⁸⁵. Na początku marca 1624 r. Katarzyna z Wielkiej Poręby, wdowa po Janie Odrowążu Chlewickim, sprzedała mu swe części w Górnych Linczach z dworem⁸⁶. Przed początkiem stycznia 1625 r. Jan był już właścicielem części (*sortes*) we wsi Przypkowice z dworem i folwarkiem. Nastąpiło to

82 Wołyniec, Wróbel, „Fundator i dobrodziej”, 138–146.

83 Czy chodzi tu o wieś królewską Irzmanowa (Wierzbanowa) należąca do tenuty doboczyckiej w powiecie szczyrzyckim, dzierżonej wówczas przez Lubomirskich, która na początku lat 30. XVII w. mogła znaleźć się w posesji miecznika? Raczej nie, gdyż wieś tę wraz z Polanką i wsią Grabie, zapis z lipca 1638 r. lokuje w powiatach oświęcimskim i zatorskim. ANKr., CCI 29/5/0/247, 1093–1057. Zob. *Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629*, 68. W tej sytuacji wieś tę traktuję jako wieś o nieznaną dokładnie lokalizacji, położoną w bliskości wsi Polanka i Grabie – wsi tej nie ma na współczesnych mapach tego regionu.

84 Wołyniec, Wróbel, „Fundator i dobrodziej”, 169, 175; *Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629*, 68.

85 ANKr., CCI 29/5/0/218, 1446–1450.

86 ANKr., CCI 29/5/0/221, 712–716.

po zapisach cesyjnych pewnych praw nabytych od Przypkowskich do części Przypkowic ze strony Doroty, żony Jana Ulanickiego⁸⁷. Części te Zebrzydowski zastawił wówczas szlachetnemu Janowi Nowakowskiemu za 5 000 zł⁸⁸. Pod koniec lipca 1629 r. nabył od Jana Jagniątkowskiego, syna Pawła i sukcesora zmarłej Barbary z Jagniątkowskich, żony Jana Janowskiego, części we wsiach Polanka z folwarkiem, Grabie, folwark Bugaj, Wierzbanówka i części na gruncie wsi Lincze⁸⁹. W końcu kwietnia 1630 r. Zebrzydowski zastawił na 7 000 zł swe części we wsiach Lincze Górne, Lincze Dolne i Przypkowice Klemensowi Łachowskiemu z Moskorzewa⁹⁰. Donacją praw do części we wsiach Polanka z folwarkiem, Grabie, folwarku Bugaj, Wierzbanówka i Lincze w marcu 1630 r. uczynił Zebrzydowskiemu Florian Jagniątkowski, syn zmarłego Hieronima, zaś w październiku 1631 r. Samuel Wilczowski, na którego wcześniej swe prawo do wspomnianych części przelała Magdalena Dżierska, córka wspomnianego Hieronima i spadkobierczyni Barbary z Jagniątkowskich⁹¹. Kolejne prawa do części tychże wsi otrzymał w lutym 1632 r. od Barbary Jagniątkowskiej, córki Jana, żony Jana Wyhowskiego oraz od Marcina Przypkowskiego, syna zmarłego Przeclawa (donacja obejmowała w tym przypadku połowę wsi Polanka, Grabie i Wierzbanówka)⁹². Wówczas także z praw do połowy rzeczonych wsi ustąpił miecznikowi Stanisław Gajowski, dworzanin królewski, który uzyskał je wcześniej od wspomnianego wyżej Jana Janowskiego, męża Barbary z Jagniątkowskich⁹³. W styczniu 1632 r. Zebrzydowski zastawił Stanisławowi Ożarowskiemu za 10 000 zł Brody z dworem i folwarkiem i częściami we wsi Lincze⁹⁴. Jeszcze w styczniu 1637 r. od Barbary Jagniątkowskiej, córki zmarłego Jana, żony Jana Franczowica (czy tej samej, jak wyżej, ale po raz drugi zamężnej?) otrzymał donację praw do części wsi Polanka, Grabie i Irzmanówka (wcześniej Wierzbanówka) z dworem i folwarkiem⁹⁵.

87 ANKr., CCI 29/5/0/222, 838–846.

88 *Ibidem*, 827–831.

89 ANKr., CCI 29/5/0/230, 1203–1212.

90 ANKr., CCI 29/5/0/232, 290–293. Ponadto w marcu 1630 r. Kacper Jordan scedował na Zebrzydowskiego zapis Katarzyny z Lubomirskich na sumę 50 zł zabezpieczoną sposobem zastawnym na rolach zw. Zapusta na gruncie wsi Górne Lincze. *Ibidem*, 329–345.

91 ANKr., CCI 29/5/0/232, 332–336; *ibidem* 29/5/0/234, 1918–1923.

92 ANKr., CCI 29/5/0/235, 1596–1599. Jeszcze w lipcu 1638 r. z praw do części tych trzech wsi ustąpił na rzecz Zebrzydowskiego Wawrzyniec Przypkowski, syna zmarłego Jana. *Ibidem* 29/5/0/247, 1053–1057.

93 ANKr., CCI 29/5/0/236, 105–113.

94 ANKr., CCI 29/5/0/235, 1038–1041.

95 ANKr., CCI 29/5/0/244, 894–899.

Jak wskazuje na to publikowane źródło, w 1640 r. miecznik posiadał w tych dobrach części we wsiach Zebrzydowice, Brody, Lincze, Przypkowice⁹⁶ oraz całą wieś Polanka. Nie zdołał on zatem utrzymać praw do części we wsiach Grabie i Wierzbanówka, chyba że części te włączone zostały do wsi Polanka i Lincze. Folwarki wymienione zostały w źródłach w Brodach, Przypkowicach i Polance⁹⁷. Natomiast położona tuż przy Zebrzydowicach wieś z folwarkiem Bugaj (zapewne chodzi o Bugaj Zakrzowski) w 1629 r. stanowiła własność spadkobierców Stanisława Jordana. Nie wymienia jej wydział dóbr z 1640 r. – jeśli więc nie została ona zamieniona na folwark włączony do jednej z wyżej wymienionych wsi, to być może miecznik tej wsi nie przekazał swych synom⁹⁸. Tak więc na obszarze rodowych dóbr najpewniej Zebrzydowski był właścicielem 1 całej wsi, części w 4 wsiach i 2 folwarków.

Jeśli chodzi o nieruchomości miejskie wymienione w dokumencie podziałowym, to wiadomo, że kamienica na rynku krakowskim zwana „Waiszowska” lub „Szara” dostała się w posiadanie Zebrzydowskich po Myszkowskich w końcu XVI w. Podany po raz pierwszy jako jej właściciel w 1598 r. Mikołaj Zebrzydowski, przyszły wojewoda krakowski wraz z synem Janem, wzmiankowanym jako właściciel najpóźniej na początku 1607 r., przeprowadzili akcję wykupu praw innych rodzin i osób do tej kamienicy. Stosownie do omawianego wydziału po śmierci Jana jego syn Michał potwierdzony jest niejednokrotnie jako ostatni z rodu Zebrzydowskich właściciel tejże kamienicy⁹⁹. Druga z kamienic – „*domus sive curia lapidea dicta Krzepicki Dwór*”, położona na przedmieściu Krakowa naprzeciwko dworu zwanego „Pieniążkowski” nad brzegiem Wisły, uzyskana została przez miecznika w wyniku donacji części (*sortes*) tej nieruchomości przez Żegotę Morskiego, syna Stanisława, brata i spadkobiercy

96 Rejestr poborowy z 1629 r. w Przypkowicach wymienia części należące do czterech przedstawicieli Przypkowskich – przejęcie części od tychże potwierdzają w części przytoczone wzmianki źródłowe. *Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629*, 61.

97 ANKr., CCI 29/5/0/235, 1030–1033; *ibidem* 29/5/0/222, 827–831; *ibidem* 29/5/0/230, 1203–1208; *ibidem* 29/5/0/232, 332–336; *ibidem* 29/5/0/234, 1918–1923.

98 W części zapisów podano wieś Bugaj z folwarkiem w części folwark Bugaj. ANKr., CCI 29/5/0/230, 1203–1208; *ibidem* 29/5/0/232, 232–236; *ibidem* 29/5/0/234, 1318–1322, 1918–1923. Trudno jednoznacznie wskazać przy tym, o którą jednostkę osadniczą chodzi, zważywszy na pojawianie się w tym czasie wsi i folwarków o nazwach Bugaj, Bugaj Zakrzowski, Bugaj Kalwaryjski, Bugaj Klasztorny. Por. Wyczawski, *Kalwaria Zebrzydowska*, według indeksu.

99 Waldemar Komorowski, Kamila Follprecht, „Właściciele kamienic Rynku krakowskiego w czasach nowożytnych (do pierwszej okupacji szwedzkiej) cz. 2”, *Krakowski Rocznik Archiwalny* 3 (1997): 30–32; Kamila Follprecht, *Właściciele nieruchomości w Krakowie w 1655 roku* (Kraków: Wydawnictwo i Drukarnia „Secesja”, 2001), 39.

Krzysztofa, opata sądeckiego w lutym 1635 r.¹⁰⁰ Natomiast cegielnię we wsi Dębniaki przy Krakowie obok Wisły Jan Zebrzydowski kupił od Macieja Surowieckiego, mieszczanina krakowskiego, w końcu stycznia 1626 r.¹⁰¹ Fakt posiadania przez niego pewnych aktywów w kopalniach olkuskich potwierdzają odnalezione transakcje¹⁰².

Analiza transakcji majątkowych miecznika koronnego wskazuje ponadto, że przed początkiem 1621 r. był posiadaczem wsi Bystra i Toporzysko z dworami i folwarkami w powiecie krakowskim. Wówczas to bowiem zastawił je w sumie 15 000 zł Marianowi Przyłęckiemu¹⁰³, zaś w lipcu 1623 r. uczynił ich donacją (za dług?) Hieronimowi Przyłęckiemu, stolnikowi krakowskiemu¹⁰⁴. Przejściowym jego nabytkiem były także uzyskane prawa do części wsi Mironice (dziś Mieronice), Wola Tessarowa i Rembieszyce w województwie sandomierskim, powiecie chęcińskim, z których w połowie marca 1636 r. ustąpił mu Stanisław Zygmunt Karśnicki¹⁰⁵.

Podsumowując – w momencie zejścia z tego świata Jan, miecznik koronny, dysponował majątkiem nieruchomym złożonym z zamku, miasta i części (połowy) w dwóch kolejnych, 28 całych wsi, części w 9 wsiach oraz 22 folwarków, a następnie 3 kamienic i dworku w miastach, cegielni oraz udziałów w kopalniach w Olkusz i Wieliczce. Należy przy tym dodać, że nie jest obecnie możliwe określenie wielkości całego majątku miecznika za pomocą liczby łąnów kmiecych czy też opłacanego z niego podatku z uwagi m.in. na brak rejestrów poborowych powiatu wiślickiego i radomskiego województwa sandomierskiego.

Stanowiący podstawę działalności publicznej majątek ziemski Zebrzydowskiego uzupełniały dochody z dzierżonych w różnym czasie królewskich. Do tych wymienionych wyżej, z którymi wiązały się tytuły, jakimi był określany, dodać także należy drobne królewszczyzny, które udało mu się pozyskać. O wójtostwie regnowskim była mowa wyżej. Wiadomo ponadto, że na podstawie królewskiego konsensu z 20 marca 1635 r. uzyskał 10 lipca t. r. cesję prawa dożywotniego do wsi Jadowniki i Markienice (dziś Maszkienice) z folwarkami i wójtostwami w starostwie czchowskim w województwie krakowskim od Wojciecha Laskowskiego,

100 ANKr., CCI 29/5/0/241, 905–908. Nie odnaleziono informacji źródłowych o przejęciu przez miecznika innych części tej nieruchomości.

101 ANKr., CCI 29/5/0/224, 1237–1241.

102 ANKr., CCI 29/5/0/230, 335–336; *ibidem* 29/5/0/232, 296–297, 310–313.

103 ANKr., CCI 29/5/0/216, 659–667.

104 ANKr., CCI 29/5/0/219, 2411–2423.

105 ANKr., CCI 29/5/0/243, 958–963.

syna zmarłego Marcina, instygatora koronnego (1616–1630), wojskiego oświęcimskiego (1621–1629). 24 marca 1637 r. uzyskał zgodę na cesję wsi Jadowniki na rzecz syna Franciszka¹⁰⁶. Wszystko wskazuje na to, że w jego posiadaniu do 1637 r. znajdowało się również wójtostwo w Śniatyniu. Również 24 marca 1637 r. król zezwolił mu na cesję prawa dożywotniego do niego na rzecz syna Floriana. Jak wiadomo, w latach 1596–1620 niegrodowe starostwo śniatyńskie było w dożywotniej posesji Mikołaja Zebrzydowskiego, wojewody krakowskiego. Być może więc kolejni posesorowie starostwa dzierżyli je, ale z wyłączeniem dochodów z wójtostwa należnych po śmierci ojca Janowi Zebrzydowskiemu¹⁰⁷.

Jak posiadany majątek ziemski sytuuje miecznika w gronie przedstawicieli innych znaczących rodów w Małopolsce z tego okresu, dla których mamy szczegółowe badania? Wydaje się, że najbliższym było mu do niemal rówieśnika – kanclerza koronnego Jerzego Ossolińskiego, właściciela 5 miast, 2 zamków, 36 wsi i 2 części, 1 slobody, znacznie powyżej natomiast zasobu kanclerza Stefana Korycińskiego, na którego majątek ziemski składało się 14 wsi, 2 kamienice w Krakowie oraz pewne sumy zabezpieczone przez dłużników. Nie zbliżał się natomiast rozmiarami do majątków prywatnych wpływowych przedstawicieli elity władzy w połowie XVII w., np. kanclerza koronnego Jana Wielopolskiego – 1 miasto, 73 wsie i 6 części wsi – czy marszałka nadwornego koronnego Łukasza Opalińskiego – 4 zamki, 3 nieruchomości w Krakowie, 4 miasta i 136 wsi¹⁰⁸, nie mówiąc już o latyfundiach magnatów kresowych¹⁰⁹.

106 AGAD, MK 4/181, f. 109-109v (według zapisu zgody na cesję przez Laskowskiego chodziło tylko o wieś Jadowniki); *ibidem* 4/182, f. 238v-239v (konsens na cesję dla Franciszka); ANKr., CCI 29/5/0/241, 2033–2044; *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV-XVIII wieku. Spisy*, 178.

107 AGAD, MK 4/182, f. 239v-240; Chłapowski, *Starostowie niegrodowi*, 236.

108 Jacek Pielas, „Podział majątku Jerzego Ossolińskiego, kanclerza wielkiego koronnego z 1651 roku”, *Genealogia. Studia i Materiały Historyczne* 18 (2006): 112–113; *idem*, „Podział latyfundium Łukasza Opalińskiego, marszałka nadwornego koronnego, z lat 1668–1670”, w: *Inter maiestatem ac libertatem. Studia z dziejów nowożytnych dedykowane Profesorowi Kazimierzowi Przybosiowi*, red. Jarosław Stoliczka, Marek Ferenc, Janusz Dąbrowski (Kraków: Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”, 2010), 160; *idem*, „Majątek ziemski Stefana Korycińskiego, kanclerza wielkiego koronnego (1653–1658)” (w druku); Mariusz Lubczyński, „Małżeństwa Wielopolskich w drugiej połowie XVII wieku i ich wpływ na pozycję społeczno-majątkową rodziny”, w: *Rodzina i gospodarstwo domowe na ziemiach polskich. Struktury demograficzne, społeczne i gospodarcze*, red. Cezary Kuklo (Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2008), 114.

109 Zob. m.in. Zbigniew Anusik, „Zbarascy, Strusiowi i Kalinowscy. Karta z dziejów wielkiej własności ziemskiej na kresach Rzeczypospolitej na przełomie XVI i XVII wieku”, w: *idem*, *Studia i szkice staropolskie* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2011), 327–370; *idem*, „Dobra ziemskie książąt Zbaraskich w XVI–XVII wieku”

Aneks źródłowy

Dokument nr 1: **Wydział dóbr ziemskich uczyniony przez Jana Zebrzydowskiego, miecznika koronnego między jego synami Michałem, starostą lanckorońskim i Franciszkiem, starostą nowokorczyńskim i szereszowskim na zamku w Nowym Mieście Korczynie 10 grudnia 1640 r.**

Podstawa wydania: kopia aktu wydziału (słabo czytelna). ANKr., Castrensia Cracoviensia Relationes 29/5/0/710 (sygn. dawna 66), 1967–1081 (tekst wydziału na s. 1969–1977). Do ksiąg grodzkich krakowskich ekstrakt aktu wydziału z ksiąg grodzkich nowokorczyńskich wniósł w imieniu Michała Zebrzydowskiego, starosty lanckorońskiego, w dniu 16 września 1641 r. Jan Chochołowski, prepozyt we wsi Niedźwiedź w województwie krakowskim. Dokument wydany został stosownie do obowiązującej instrukcji wydawniczej dla źródeł nowożytnych¹¹⁰.

[s. 1969] Za spólną zgodą i z dyrekcją JW JMP Jana na Zebrzydowicach Zebrzydowskiego, miecznika koronnego (który *memor* będąc *suae mortalitatis* a zgodę i miłość braterską, przy błogosławieństwie Bożym między potomstwem swoim ku wiecznej *serae posteritatis* pamięci gruntując, *super infrascriptum conficiendum negotium* pozwala), między WW Pany, Pany JMP Michałem, lanckorońskim z jednej, a JMP Franciszkiem, nowomiejskim korczyńskim i szereszyńskim z drugiej strony starostami, bracią rodzoną, z Zebrzydowic Zebrzydowskimi, synami tegoż JW JMP miecznika koronnego, stał się (*iuxta praxim et consuetudinem in Regno in talibus observari solitam* przez starszego z JMM, JMP starostę lanckorońskiego *per divisionem*, a przez JMP starostę nowomiejskiego jako młodszego *per optionem seu electionem*) dział wieczny nigdy w niczym niewzruszony dóbr dziedzicznych nieruchomości, niżej wyrażonych, które *post fata ultima* tegoż JMP miecznika koronnego, ojca i dobrodzieja JMM (*quem Deus quam diutissime conservet*) pozostaną i na pomienionych JMPP starostów *divino iure et naturali successione* przypadną w sposób niżej opisany.

w: *ibidem*, 495–552; *idem*, „Latyfundium Koreckich w XVI–XVII wieku”, w: *ibidem*, 553–585.

110 *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX w.*, red. Kazimierz Lepszy (Wrocław: Zakład im. Ossolineum, 1953). W publikowanym dokumencie w przypisach nie identyfikowano osób i miejscowości, ponieważ wszystkie wyjaśnienia co do nich znalazły się w tekście głównym artykułu.

Naprzód starszemu bratu JMP staroście lanckorońskiemu dostały się działem wiecznym dobra i majątności niżej mianowane, mianowicie majątność pieskoscalska, to jest Pieskowa Skała z zamkiem [s. 1970] i z armatą i aparatem wojennym z dawna tamże będącym, przez JMP miecznika koronnego, ojca i dobrodzieja JMM z tym zamkiem kupioną, i wsi z dworami i folwarkami do niego należące te: Wielmoża, Przeginia, Sułoszowa, Wola Kalinowska, Sąspow, Milonki i Kalinowa folwarki, karczmy w Zadrożu, wsi Panien zakonnych klas[z]toru krakowskiego Świętego Jędrzeja i innemi wszystkiemi wsiami i folwarkami *novae et antiquae locationis* do tego zamku z dawna *et ad praesens* należącemi. *Item* miasteczko Zebrzydów i części pewne w tych wsiach Zebrzydowice, Brody, Przypkowice, Lincze i całą wieś Polanka z dworami i folwarkami w województwie i powiecie krakowskim leżące. Do tegoż działu dostały się *bona civilia inferius nominata*, to jest kamienica w Olkuszu z hutą i górami i z inszemi dobrami tamże będącemi, które do tego czasu w spokojnej pomienionego JMP miecznika koronnego, ojca i dobrodzieja JMM zostawały posesyjej. *Item* kamienice dwie: jedna w Rynku krakowskim *antiquitus* Waiszowska, *ad praesens vero dicta* Szara, druga na Kazimierzu z browarem. *Item* cegielnia za Kazimierzem przy Krakowie za Wisłą. *Item* góra (?) w Wieliczce *cum omni eorundem bonorum iure dominio, proprietate, haereditate tituloque haereditario, nec non cum iuribus patronatus praesentandorum quorumvis beneficiorum ecclesiasticorum Ecclesiae catholicae orthodoxae religionis Romani ritus in bonis iisdem antiquitus consistent seu eorundem bonorum respectu ad ecclesias quasvis in aliis quibusvis bonis sitas modo et iuris titulo quovis ad bona praefata servient cumque teloneis aggeralibus, pontalibus in bonis iisdem existentibus atque incisionibus et libertatibus quibusvis eorundem bonorum respectu et bonis iisdem praesenti divisione cuilibet partium censis* [s. 1971] *in aliis quibusvis bonis nec iura et dispositiones antiquas servient omnibusque et singulis eorundem bonorum civibus, subditis, incolis, tabernis, molendinis, metalli fodinis, fundis, agris, pratis, campis, sylvis, stagnis, piscinis, lacubus, fluminibus et officinis quibusvis universisque et singulis, fructibus, proventibus, redditibus, utilitatibus, attinentibusque et pertinentibus generaliter universis, nullis penitus exceptis, sed omnibus in genere et singulis in specie comprehensivis generi per speciem et e contra non derogant, ita late, longe circumferentialique prout eadem bona in suo ambitu, circumferentia, metis, limitibus et graniciebus continentur. Et prout eadem bona ipsemet*

Illustris et Magnificus ensifer Regni, parens suis, solus tenuit, habuit et possidebat, eisdemque serviebant et ad praesens possidet eisdem serviunt. Który to dział wyżej pomieniony JMP starosta lanckorunski, brat starszy, *pro tota parte divisionis suae* przyjął i onym się kontentując na tym dziale przestawa i onego, *in perpetuum* wzruszać nie będzie powinien.

Na część zaś JMP starosty nowomiejskiego, brata młodszego, dostały się temuż JMP staroście nowomiejskiemu działem wiecznym dobra i majątności niżej mianowane. A naprzód majątność paczanowska, to jest miasto Paczanów albo części jego, *respectu alteri ut cohaeredis* JMP Paczanowskiego, z dawna należące, z dworem i folwarkiem i wsi do niego należące, te mianowicie: Xiężnice, Karsy oboje Wielkie i Małe, Szczeglin, Słupiec, Żabiec, Szczernisz z dworami i folwarkami Gacze, Grabowice, Kiemlin, Żórawie, Błoto, części w Komorowie i w Ratajach i wszystkie wsi *novae et antiquae locationis* z dawna *et ad praesens* do majątności paczanowskiej należącym w województwie sandomirskim i powiecie wiślickim, do której majątności statki wszystkie wodne tamże będące należeć będą. [s. 1972] K'temu części we Mniowie w powiecie chęcińskim albo opoczyńskim. *Item* Krzywaczka w województwie i powiecie krakowskim. Do tego całe i zupełne części Nowego Miasta, te, które JMP miecznik, ojciec i dobrodziej JMM od nieboszyka Pana Mikołaja Nowomiejskiego *quovis iuris titulo* otrzymał, i wsi do niego z dawna należące, to jest Pobiedna, Ulów, Długie, Kostrzyn, Tomczyce, Sokołów, wójtostwo regnowskie z dworami i folwarkami i inne wsi *novae et antiquae locationis*, z dawna *et ad praesens* do tego należące w województwach sędomirskim i rawskim leżące, do którego działu przyłączone jest dworek pod zamkiem krakowskim przy klas[z]torze bernardyńskim będący *cum omni eorundem bonorum iure dominio, proprietate, haereditate, tituloque haereditario nec non cum iuribus patronatus praesentandorum quorumvis beneficiorum ecclesiasticorum Ecclesiae catholicae orthodoxae religionis Romani ritus, in bonis iisdem antiquitus consistent seu eorundem bonorum respectu ad ecclias quasvis in aliis quibusvis bonis sitas, modo et iuris titulo quovis ad bona praefata servientia cumque teloneis aggeralibus, pontalibus in bonis eisdem existentibus atque incisionibus et libertatibus quibusvis eorundem bonorum respectu et bonis iisdem praesenti divisione cuilibet partium censis in aliis quibusvis bonis iuxta iura et dispositiones aliquas servientia omnibusque et singulis eorundem bonorum civibus, subditis, incolis, tabernis, molendinis*

consensusque et servitutibus ex iisdem bonis provenientius fundis, agris, pratis, campis, sylvis, stagnis, piscinis, lacubus, fluminibus et officinis quibusvis universisque et singulis fructibus, proventus, redditibus, utilitatibus attinentibusque generaliter universis nullis penitus exceptis sed omnibus in genere et singulis [s. 1973] in specie comprehensis generi per speciem et e contra non derogant, ita late longe circumferentialique prout eadem bona in suis ambitu, circumferentia metis, limitibus et graniciebus continentur et prout eadem bona ipsemet Illustris et Magnificus ensifer Regni, parens suis, solus tenuit, habuit et possidebat, eisdemque serviebant et ad praesens possidet eidemque serviunt. Który to dział wyżej pomieniony JMP starosta nowomiejski, brat młodszy, pro rata parte divisionis suae przyjął i onym się kontentując, na tym dziale przestawa i onego in perpetuum wzruszać nie będzie powinien.

A iż majątność pliszczyńska *a praesenti excluditur divisione*, którą JMP miecznik, ociec i dobrodziej JMM na zniesienie pewnych ciężarów zostawuje, tedy to JMPP starostowie *ab utrinque* warują, iż [gdy]by JMP miecznik, ociec i dobrodziej JMM, tej majątności za żywota swego nie sprzedał, tedy *post eadem fata* majątność ta pliszczyńska i z tym, co by JMM po tym dziale przykupił, *in aequales sortes seu divisionem* obiema JMPP starostom ma *cedere*.

Bona omnia mobilia in auro, argento formato et non formato, clenodiis, morilibus, margarethis, lapidibusque preaciosis aere stanno capioferro et aliis vestibus, vestimentis, pellibus, sericis, tapetibus, auleis peristromatibus sedilibus, biblioteka, frumentis trituras et non trituras, equis bellicis eorumque ornamentis et apparatus ac necessariis eorum quibusvis, equis iugalibus, curribus, pensilibus et aliis diversis machinis bellicis, tormentis, sclopetis, bombardis, pixidibus maioribus et minoribus eorumque instrumentis quibusvis globis pilicore tormentario, vestibus et ornatu militari equestri et pedestri, totoque apparatu bellica et summisque quibusvis pecuniariis in bonis quibusvis [s. 1974] haerentibus inscriptis et non inscriptis, paratis et apud quosvis creditoris quovis iuris titulo existentibus et servantibus (excepto apparatu bellico in castro Pieskoskaliensi existente, divisione praefata eidem Magnifico capitaneo Lanckoronensi, fratri seniori, cesso, exceptis quoque scaphis cum eorum vellis et remis, totoque apparatu navali divisione praefata eidem Magnifico capitaneo loci praesentis fratri iuniori cum bonis Paczanoviensis cassis, exceptis etiam aquireis armentis, gregibus, peccoribus et peccudibus, domesticisque volatilibus in praediis cuilibet partium divisione cassis manent et existent et ad proventus et

redditus eorundem praediorum pertinent, quae circa eadem praedia cuius partium divisione cessa manere non praesentem cedere debebunt divisionem), totaque supellectili domestica, bona denique omnia mobilia hic expressa et non expressa cuiuscunque materiae formae, generis, speciei et denominationis existent sive sint libera, sive oppignorata, tam in castro Lanckorunensi, quam obvia locorum deposita recondita et existentia, morte praenominati Illustris et Magnifici parentis ipsorum (quem Deus incolumen quam diutissime servet) derelinquenda (quorum dominium et libera eidem Illustri et Magnifico parenti suo pro libitu ipsius ad extremam vitae ipsius periodum dispositio et usus integraliter manet) per medium et in aequalem sortem post cessum vel decessum eiusdem Illustri et Magnifico parentis sui cedere debent.

A iż wieś Krzywaczka, którą JMP miecznik koronny, ociec i dobrodziej JMM, *vigore iurium suorum certorum possessoriorum ad praesens possidet*, kładzie się w dziale JMP staroście nowomiejskiemu cała i zupełna, która jes[z]cze nie jest dopłacona, i na którą od niektórych konsukcesorów albo dziedziców donacje otrzymały się, tedy JMP starosta [s. 1975] lanckoruński JMP staroście nowomiejskiemu, bratu młodszemu, waruje to, iż jeśliby JMP miecznik za żywota swego *a reliquis consuccessoribus et haeredibus super reliquas sortes* donacyjnej na te dobra nie otrzymał, powinien będzie *ratione earundem sortium non resignatarum pro suo interesse* temuż JMP staroście nowomiejskiemu, bratu swemu młodszemu, podług wynalazku przyjacielskiego rekompensę uczynić.

Długi, wyderkafy i czynsze od nich *annuatim* przychodzące i ciężary wszystkie *in genere* na dobra pomienione *quovis iure titulo et quocunque* tempore zaciągnięte, jako też i insze zapisne i rekognicjalne *nullis penitus exceptis*, JMPP starostowie *statim post eadem fata genitoris sui per medium* znosić, i te dobra wszystkie *et possessionem illorum ab omnibus oneribus mutua cura et sumptu* eliberować będą powinni, z tym warunkiem, iż wolno będzie każdemu z JMM *durante vita* JMP miecznika koronnego, ojca i dobrodzieja JMM, za pozwoleniem JM dział swój *quocunquo tempore de manibus modernorum possessorum*, za otrzymaniem na się wlewków prawa eliberować i te dobra eliberowane trzymać, a *post sera fata* tegoż JMP miecznika koronnego, ojca i dobrodzieja JMM, czynniejszy rachunek między sobą, ten, który by mniej długu wypłacił, powinien będzie temu, który by więcej wlewków w dziale swoim ukazał, rekompensę uczynić, tak aby się JMM obadwaj w płaceniu wszystkich długów i znoszeniu ciężarów zrównali.

Przywileje, prawa i dyspozycje wszystkie na dobra pomienione *cuius partium divisione* przypadłe służące zrewidowawszy [s. 1976] i do każdy majątności, jako którym dobrom służyć będą, do każdego działu JMM aplikowawszy, JMPP starostowie *reciproce* sobie oddać będą powinni. *Privilegia vero honoris et vitae domus Zebrzydovianae* i wszystkie listy *externorum principum et imperatorum* i inne skrypta publiczne i prywatne dawniejsze i świeższe, listy którekolwiek się jedno znajdą przy starszym bracie JMP staroście lanckorońskim, który *bona gentilitia seu clenodialia* działem bierze, zostawać mają. Których jednak JMP starosta lanckoroński JMP staroście nowomiejskiemu, bratu młodszemu, *in quantum* by tego potrzebował, za rekwizycją JM komunikować będzie powinien. Procesy i prawa, które by kolwiek zas[z]ły *ex actoratu* JMP miecznika koronnego *occasione bonorum cuilibet partium divisione cessorum in quovis puncto et gradu iuris in quovis iudicio et officio Regni*, każdy z JMM *suo sumptu* z dzielnice swojej ma prosekować i kończyć, także też *ex reatu* które by kolwiek były sprawy i procesy *ex occasione eorundem bonorum cuius partium praesenti divisione cessorum, in quovis iudicio et officio Regni, in quovis puncto et gradu iuris* każdy z JMM z działu swego *itidem suo sumptu* atentować i one uspokajać będzie powinien i juramentem, *in quantum* tego będzie potrzeba, *evincere* wolno będzie. Jeśli by też, strzeż Boże, cokolwiek z tych dóbr wydzielnych *in genere* wszystkich wyżej mianowanych z któremkolwiek z JMM z prawa odpadło, tedy w tej mierze ukrzywdzonemu rekompensa podług wynalazku przyjacielskiego z drugiego działu ma się stać, [s. 1977] nie derogując w niwczym generalnej ewikcyjej do działu niniejszego należącej.

Który to dział wzwyż mianowany i kondycje wszystkie jego strony obiedwie obiecują sobie i powinny będą strzymać wiecznemi czasy pod szkodami ziemskimi *ad simplicem assertionem sine corporali iuramento taxandis*. Dla większej i wiecznej wagi on przy podpisie JW JMP miecznika koronnego, ojca i dobrodzieja swego i pieczęciach swych podpisują.

Działo się na zamku nowomiejskim korczyńskim w poniedziałek przed Świętą Łucją bli[ż]szy roku Pańskiego 1640 [10 XII 1640]. Jan Zebrzydowski, miecznik koronny *m.p.* Michał Zebrzydowski, starosta lanckoroński *m.p.* Franciszek Zebrzydowski, nowomiejski korczy[ński], szeroszewski star[osta] *m.p.*

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

- Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD)
Archiwum Lubomirskich z Małej Wsi zespół 1/343/0/882.
Metryka Koronna (MK) zespół 4/181, 182, 189.
Archiwum Narodowe w Krakowie (ANKr.)
Castrensia Cracoviensia Inscriptiones (CCI) zespół 29/5/0/166, 209, 215–222, 224–228, 230–238, 240–244, 246, 247, 251, 280.
Castrensia Cracoviensia Relationes zespół 29/5/0/710.

Źródła drukowane

- Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. 1: 1572–1620, wyd. Stanisław Kutrzeba (Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1932).
Akta sejmikowe województwa krakowskiego, t. 2: 1621–1648, wyd. Adam Przyboś (Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1953).
Dydał Meler Stanisław, *Radwan w ciągnieniu abo Jan Zebrzydowski z Zebrzydowic, miecznik koronny, Radwańczyk, w ześciu z świata, w zamku nowo korczyńskim [...] dnia 19 września roku Pańskiego 1641 przy wyprowadzeniu ciała ku pogrzebowi ukazany [...]* (Kraków: Drukarnia Waleryana Piątkowskiego, 1641).
Elektorowie królów Władysława IV, Michała Korybuta, Stanisława Leszczyńskiego i spis stronników Augusta III, wyd. Jerzy Dunin-Borkowski, Mieczysław Dunin-Wąsowicz, *Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie* 1 (1908/1909).
Radziwiłł Albrycht Stanisław, *Pamiętnik o dziejach w Polsce*, t. 2: 1637–1646, przeł. i oprac. Adam Przyboś, Roman Źelewski (Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1980).
Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629, wyd. Wanda Domin, Jan Kolasa, Edward Trzyna, Stanisław Żyga (Wrocław: Ossolineum, 1956).
Rejestr poborowy województwa lubelskiego (powiat lubelski i urzędowski z r. 1626, ziemia łukowska z r. 1620), oprac. Jan Kolasa, Kamila Schuster, red. Stefan Ingłot (Wrocław: Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, 1957).
Starowski Szymon, *Monumenta Sarmatarum, viam universae carnis* (Cracoviae: Officina Viduae et Haeredum Francisci Caesarij, 1655).
Sumariusz Metryki Koronnej. Seria Nowa, t. 2: *Księga wpisów kanclerza Jana Zamoyskiego MK 133 z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie lata 1587–1595*, wyd. A. Kot et al. (Kraków–Warszawa: Historia Jagellonica, Wydawnictwo DiG, 2001).
Volumina Constitutionum, vol. 2: 1627–1640, wyd. Stanisław Grodziski, Marcin Kwiecień, Anna Karabowicz, przedmowa Waclaw Uruszczak (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2013). *Volumina Legum*, t. 3, wyd. Jozafat Ohryzko (Petersburg: Jozafat Ohryzko, 1859).

Majątek ziemski Jana Zebrzydowskiego, miecznika koronnego (1620–1641)...

Źródła i materiały do dziejów szlachty województwa sandomierskiego w XVI–XVIII wieku, t. 3: *Akty podziałów dóbr ziemskich szlachty sandomierskiej z XVII wieku*, wstęp i oprac. Jacek Pielas (Kielce: Wydawnictwo UJK, 2014).

Książki i monografie

- Anusik Zbigniew, „Dobra ziemskie książąt Zbaraskich w XVI–XVII wieku”, w: *idem, Studia i szkice staropolskie* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2011).
- Anusik Zbigniew, „Latyfundium Koreckich w XVI–XVII wieku”, w: *idem, Studia i szkice staropolskie* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2011).
- Anusik Zbigniew, „Zbarascy, Strusiowi i Kalinowscy. Karta z dziejów wielkiej własności ziemskiej na kresach Rzeczypospolitej na przełomie XVI i XVII wieku”, w: *idem, Studia i szkice staropolskie* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2011).
- Atlas historyczny Polski. Mazowsze w drugiej połowie XVI wieku*, red. Władysław Pałucki (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1973).
- Atlas historyczny Polski. Województwo krakowskie w drugiej połowie XVI wieku*, red. Henryk Rutkowski, cz. 1–2 (Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Historii PAN, Wydawnictwo Neriton, 2008).
- Atlas historyczny Polski. Województwo lubelskie w drugiej połowie XVI wieku*, oprac. Stefan Wojciechowski (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1966).
- Atlas historyczny Polski. Województwo sandomierskie w drugiej połowie XVI wieku*, oprac. Krzysztof Chłapowski et al., cz. 1–2 (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1993).
- Boniecki Adam, *Herbarz Polski*, t. 16 (Warszawa: Księgarnia Gebethner i Wolff, 1913).
- Borkowska Małgorzata, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. 2: *Polska Centralna i Południowa* (Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2005).
- Byliński Janusz, *Dwa sejmy z roku 1613* (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1984).
- Byliński Janusz, „Stadnicki Marcin”, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 41 (Warszawa–Kraków: Societas Vistulana, 2002).
- Chłapowski Krzysztof, *Starostowie niegrodowi w Koronie 1565–1795 (Materiały źródłowe)* (Warszawa–Bellerive-sur-Allier: Wydawnictwo DiG, Edition La Rama Sasu, 2017).
- Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis*, cz. 2: 1621–1660, oprac. Dariusz Kupisz (Warszawa–Lublin: Wydawnictwo Sejmowe–UMCS, 2017).
- Długosz Józef, „Lubomirski Sebastian”, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 18 (Wrocław–Warszawa–Kraków: Ossolineum, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1973).
- Dworzaczek Włodzimierz, *Genealogia*, cz. 2 (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1959).

- Follprecht Kamila, *Właściciele nieruchomości w Krakowie w 1655 roku* (Kraków: Wydawnictwo i Drukarnia „Secesja”, 2001).
- Góralski Zbigniew, *Urzędy i godności w dawnej Polsce* (Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1983).
- Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX w.*, red. Kazimierz Lepszy (Wrocław: Zakład im. Ossolińskich, 1953).
- Kowalska Irena, „Szafraniec Andrzej”, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 46 (Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Societas Vistulana, 2009–2010).
- Kowalska Irena, „Szafraniec Stanisław”, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 46 (Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Societas Vistulana, 2009–2010).
- Kupisz Dariusz, *Wojska powiatowe samorządów Małopolski i Rusi Czerwonej w latach 1572–1717* (Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2008).
- Lubczyński Mariusz, „Małżeństwa Wielopolskich w drugiej połowie XVII wieku i ich wpływ na pozycję społeczno-majątkową rodziny”, w: *Rodzina i gospodarstwo domowe na ziemiach polskich. Struktury demograficzne, społeczne i gospodarcze*, red. Cezary Kukło (Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2008).
- Mincer Franciszek, „Stanisław Niemojewski”, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 23 (Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Ossolineum, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1978).
- Niesiecki Kasper, *Herbarz polski*, wyd. Jan Nepomucen Bobrowicz, t. 10 (Lipsk: Breitkopf i Haertel, 1840).
- Pawiński Adolf, „Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym”, t. 2: „Wielkopolska”, w: *Źródła Dziejowe*, red. *idem*, t. 13 (Warszawa: Księgarnia Gebethner i Wolff, 1883).
- Pielas Jacek, „Majątek ziemski Stefana Korycińskiego, kanclerza wielkiego koronnego (1653–1658)” (w druku).
- Pielas Jacek, *Oleśnicy herbu Dębno w XVI–XVII wieku. Studium z dziejów zamożnej szlachty doby nowożytnej* (Kielce: Wydawnictwo UJK, 2007).
- Pielas Jacek, „Podział latyfundium Łukasza Opalińskiego, marszałka nadwornego koronnego, z lat 1668–1670”, w: *Inter maiestatem ac libertatem. Studia z dziejów nowożytnych dedykowane Profesorowi Kazimierzowi Przybosiowi*, red. Jarosław Stolicki, Marek Ferenc, Janusz Dąbrowski (Kraków: Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”, 2010).
- Pielas Jacek, *Podziały dóbr ziemskich szlachty koronnej w XVII wieku* (Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, 2013).
- Słownik polszczyzny XVI wieku*, red. Maria Mayenowa, t. 5 (Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Ossolineum, Wydawnictwo PAN, 1971).
- Urzędnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. Krzysztof Chłapowski et al. (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1992).
- Urzędnicy kujawscy i dobrzyńscy XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. Krzysztof Mikulski, Wojciech Stanek, Ryszard Kabaciński, przy współudziale Zbigniewa Górskiego (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1990).

Majątek ziemski Jana Zebrzydowskiego, miecznika koronnego (1620–1641)...

Urzednicy Prus Królewskich XV–XVIII wieku. Spisy, oprac. Krzysztof Mikulski (Wrocław–Warszawa–Kraków: Ossolineum, 1990).

Urzednicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy, oprac. Stanisław Cynarski, Alicja Falniowska-Gradowska (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1990).

Urzednicy województwa lubelskiego XVI–XVIII wieku. Spisy, oprac. Witold Kłaczewski, Waław Urban (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1991).

Urzednicy województwa sandomierskiego w XVI–XVIII wieku. Spisy, oprac. Krzysztof Chłapowski, Alicja Falniowska-Gradowska (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1993).

Wołyńiec Bartłomiej, „Genealogia Zebrzydowskich”, w: Tomasz Graff, Bartłomiej Wołyńiec, Elżbieta E. Wróbel, *Mikołaj Zebrzydowski 1553–1620. Szkic biograficzny* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2020).

Wołyńiec Bartłomiej, Wróbel Elżbieta Elena, „Fundator i dobrodziej”, w: Tomasz Graff, Wołyńiec Bartłomiej, Wróbel Elżbieta Elena, *Mikołaj Zebrzydowski 1553–1620. Szkic biograficzny* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2020).

Wróbel Elżbieta Elena, „Janowi Zebrzydowskiemu od panegirystów słów kilka”, w: *Historia bliższa ludziom. Prace ofiarowane Janowi Kracikowi w 70. rocznicę urodzin*, red. Elżbieta E. Wróbel, Rafał Szczurowski (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2011).

Wyczawski Hieronim Eugeniusz, *Kalwaria Zebrzydowska. Historia klasztoru bernardyńskiego i kalwaryjskich drózek*, wyd. 2, uzup. Mikołaj Rudyk (Kalwaria Zebrzydowska: Wydawnictwo Calvarianum, 2006).

Zarewicz Ludwik, *Lanckorona. Monografia historyczna* (Kraków: Drukarnia „Czasu” Franciszka Kleczyckiego i Spółki, 1885).

Artykuły w czasopismach

Komorowski Waldemar, Follprecht Kamila, „Właściciele kamienic Rynku krakowskiego w czasach nowożytnych (do pierwszej okupacji szwedzkiej) cz. 2”, *Krakowski Rocznik Archiwalny* 3 (1997): 23–34.

Pielas Jacek, „Podział majątku Jerzego Ossolińskiego, kanclerza wielkiego koronnego z 1651 roku”, *Genealogia. Studia i Materiały Historyczne* 18 (2006): 99–126.

Przyboś Kazimierz, „Lubomirscy herbu Drużyna”, *Almanach Muszyny* 15 (2005): 86–97.

